

**OFICINA PER A LA IGUALTAT
D'OPORTUNITATS ENTRE
DONES I HOMES DE LA UIB**

Quart informe de situació

SUMARI

1. Presentació	3
2. Igualtat d'oportunitats en matèria de gènere.....	4
2.1. Introducció	4
2.2. Indicadors	4
2.2.1. Indicadors relatius a l'alumnat	5
2.2.2. Indicadors relatius al personal docent i investigador (PDI).....	6
2.2.3. Indicadors relatius al personal d'administració i serveis (PAS)	6
2.3. L'alumnat de la Universitat de les Illes Balears	7
2.3.1. Dades relatives a la presència d'alumnes	7
2.3.2. Dades relatives al rendiment	19
2.4. El professorat de la Universitat de les Illes Balears.....	24
2.5. El PAS de la Universitat de les Illes Balears	29
2.6. Conclusions	34
2.7. Referències.....	34
3. Igualtat d'oportunitats en matèria de grups socialment desfavorits.....	37
3.1. Introducció	37
3.2. L'alumnat estranger de la UIB	44
3.2.1. Població estrangera a les Illes Balears.....	44
3.2.2. Alumnat estranger de la UIB.....	45
3.2.3. Alumnat estranger comparat amb les dades d'altres universitats	48
3.3. Indicadors emprats per a l'elaboració de l'informe	51
3.3.1. Indicadors relatius al nivell econòmic	51
3.3.2. Indicadors de tipus social.....	53
3.3.3. Indicadors de tipus cultural	54
3.4. Conclusions i intencions per a futurs informes	54
3.5. Referències.....	55

1. Presentació

Un curs més, des de l'Oficina per a la Igualtat d'Oportunitats entre Dones i Homes de la UIB presentam el quart informe de situació, corresponent al curs 2006-2007, amb els dos grans apartats: igualtat d'oportunitats en matèria de gènere i igualtat d'oportunitats en matèria de grups socialment desfavorits.

Des de la perspectiva que ja ens permet l'experiència de quatre informes, i a més tenint en compte que podem fer comparatives, en relació amb l'alumnat, des de deu anys enrere, hem de reconèixer que la situació quant a l'anàlisi des de la perspectiva de gènere no ha canviat gens. La segregació horitzontal és la mateixa. Això ens hauria de dur a la reflexió de la necessitat d'incorporar accions decidides, i situades a nivells educatius previs a la universitat, i a la conveniència de programes conjunts d'orientació entre secundària i la universitat. Quant a la segregació vertical del professorat, igualment les dades pràcticament no es mouen, i si ho fan sempre és en les categories més baixes. Novament les reflexions ens haurien de dur a la necessitat d'accions positives, d'altra banda recollides als plans d'igualtat de necessària implementació a les universitats, i concretament a la nostra.

A les pròximes pàgines podreu analitzar més detalladament tot el que s'ha dit, com també fer comparances amb cursos anteriors. Esperant que tot plegat sigui d'utilitat a l'hora de repensar-nos una comunitat universitària cada vegada més equitativa i per tant més justa. A més de les persones que treballen a l'Oficina des dels cursos anteriors (Capilla Navarro, Victòria Ferrer i Margalida Capellà), aquest curs també hi han col·laborat i han ajudat a seguir endavant amb aquest projecte Araceli López-Tello i Marcos Augusto. A totes elles el meu agraïment.

Esperança Bosch Fiol

Directora de l'Oficina per a la Igualtat entre Dones i Homes de la UIB

Campus de la UIB, juny de 2008

2. Igualtat d'oportunitats en matèria de gènere

2.1. Introducció

En matèria de gènere, com en informes anteriors ja ha quedat evident, els trets més destacats a la nostra universitat indiquen una situació similar a la ja descrita tant pel nostre equip com per treballs fets en altres universitats (ETAN 2001; Grañeras et al. 2001; Pérez Sedeño 2003). Parlam de l'existència d'una elevada concentració d'alumnat i professorat masculí en uns determinats estudis i departaments i d'alumnat i professorat femení en uns altres, és a dir, una marcada segregació horitzontal. Igualment trobam una important segregació vertical, és a dir, una presència més gran d'homes a les posicions superiors de la jerarquia acadèmica i als nivell de formació superior (tercer cicle) en el cas dels alumnes.

En aquest quart informe actualitzarem les dades presentades el curs passat, per tal de poder fer un seguiment de l'evolució per gènere de la nostra comunitat universitària.

Concretament, en el cas de l'alumnat ens centrarem a primer i segon cicle, tant pel que fa a la presència com al rendiment. En el cas del PDI ens centrarem en la seva distribució per departaments i categories.

2.2. Indicadors

D'acord amb els suggeriments de diferents informes i anàlisis sobre el tema (Álvaro 1994; ETAN 2001), com a part del projecte de creació de l'Observatori es va dissenyar un sistema d'indicadors d'igualtat d'oportunitats tant quantitativament com qualitativament, que podeu consultar al nostre primer informe.

D'aquests indicadors, ens centrarem en aquest cas en els següents:

2.2.1. Indicadors relatius a l'alumnat

a) Indicadors relatius a la presència d'alumnes

Als indicadors emprats als informes anteriors, n'hi hem afegits alguns més:

— Nombre d'alumnes de nou ingrés per any acadèmic i percentatge que hi representa cada gènere.

— Nombre d'alumnes de nou ingrés per tipus d'estudis i percentatge que hi representa cada gènere.

b) Indicadors relatius al rendiment

— Nombre d'alumnes titulats/ades per any acadèmic i percentatge que hi representa cada gènere.

— Nombre d'alumnes titulats/ades per any acadèmic, tipus d'estudi i percentatge que hi representa cada gènere.

En relació amb l'agrupació de l'alumnat per estudis, d'acord amb la classificació establerta al catàleg general de les titulacions universitàries oficials de grau, els estudis que s'imparteixen actualment a les universitats espanyoles s'agrupen en les branques d'ensenyament següents: Humanitats, Ciències Socials i Jurídiques, Ciències Experimentals, Ciències de la Salut i Tècniques.

Tal com hem assenyalat als informes anteriors, atès que en el cas de la UIB s'imparteix només una part d'aquests estudis, i atès el pes diferencial d'alguns sobre els altres, es va prendre la decisió de desglossar un d'aquests blocs per a la realització de les nostres anàlisis. D'acord amb això, l'agrupació dels estudis impartits a la UIB va quedar de la manera següent: Humanitats,¹

¹ Estudis de Filologia Catalana, Filologia Hispànica, Filologia Anglesa, Filosofia, Geografia, Història i Història de l'Art.

Ciències Socials i Jurídiques,² Ciències de l'Educació i Psicologia,³ Ciències de la Salut,⁴ Ciències Experimentals⁵ i Tècniques.⁶

Pel que fa a les fonts, les dades sobre alumnat incloses en aquest informe han estat aportades pel Servei d'Estadística i Qualitat Universitària (SEQUA).

2.2.2. Indicadors relatius al personal docent i investigador (PDI)

Com ja s'ha comentat abans, els indicadors que s'han emprat per elaborar aquest informe són els mateixos d'anys anteriors, i fan referència a l'estructura professional del PDI.

En el cas del PDI, l'anàlisi de dades es va fer comparant els diferents moments temporals (1997-1998, 2003-2004, 2004-2005 i 2005-2006) analitzats al segon informe amb l'any acadèmic 2006-2007. Per a aquest darrer, les diferents dades analitzades ens les va proporcionar el SEQUA.

2.2.3. Indicadors relatius al personal d'administració i serveis (PAS)

Per avaluar la situació del PAS, hem tingut en compte els indicadors relatius a l'estructura professional, que són els mateixos dels informes d'anys anteriors. Les dades també ens han estat proporcionades pel SEQUA.

² Estudis d'Administració i Direcció d'Empreses, diplomatura de Ciències Empresarials, Economia, diplomatura de Turisme, Títol Superior de Turisme, Dret, Relacions Laborals i Treball Social.

³ Estudis d'Educació Social, Magisteri (especialitats d'Educació Especial, Educació Física, Educació Infantil, Educació Musical, Educació Primària i Llengua Estrangera), Pedagogia, Psicologia i Psicopedagogia.

⁴ Estudis d'Infermeria i Fisioteràpia.

⁵ Estudis de Biologia, Bioquímica, Física, Matemàtiques i Química.

⁶ Estudis d'Arquitectura Tècnica, Enginyeria Tècnica Agrícola especialitat d'Hortofructicultura i Jardineria, Enginyeria Tècnica Industrial especialitat d'Electrònica Industrial, Enginyeria Tècnica en Informàtica de Gestió, Enginyeria Tècnica en Informàtica de Sistemes, Enginyeria en Informàtica i Enginyeria Tècnica de Telecomunicació especialitat en Telemàtica.

2.3. L'alumnat de la Universitat de les Illes Balears

Tal com hem pogut observar als informes anteriors, si analitzam l'evolució de les dades de l'alumnat al llarg dels anys, sembla clar (Comas i Granado 2002) que les dones dediquen més esforç i temps a estudiar que els homes, el que és el mateix, estudien més anys i en una proporció més gran que ells. Tot i això, alguns estudis assenyalen que a poc a poc les dones estarien dedicant a l'estudi una quantitat de temps similar a la dels homes (Comas 2003). Aquesta dada s'ha considerat com un indicador que la desmotivació generada per la manca de recompenses (feines, salaris...) associada a l'estudi es podria estar estenent cap a les dones, tot i que fins ara les dones amb titulació superior són les que tenen el percentatge d'ocupació més alt (CES 2004).

2.3.1. Dades relatives a la presència d'alumnes

Seguint aquesta tendència, a la UIB les alumnes han estat majoria al primer i segon cicle els últims anys acadèmics, amb una feminització de l'alumnat que s'ha consolidat entorn del 60% (gràfic 1).

Gràfic 1. Percentatge d'alumnes de primer i segon cicle, per anys acadèmics i gènere

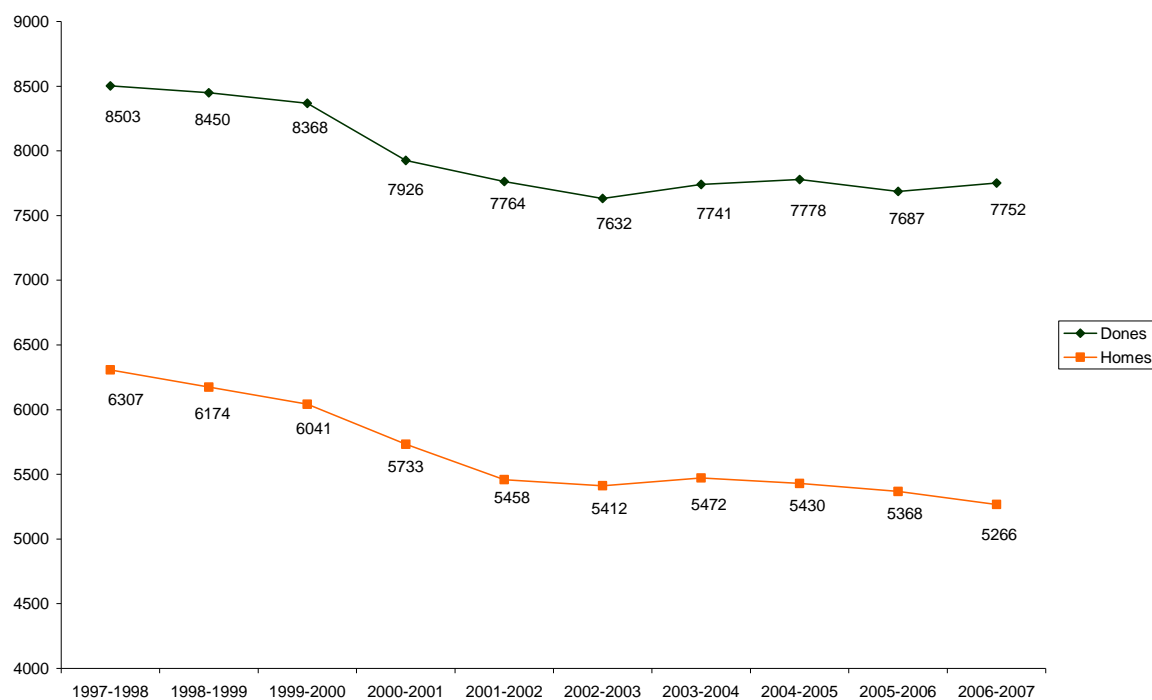

Aquesta feminització s'emmarca dins una tendència general cap a un gradual descens del nombre total d'alumnes de la UIB entre els anys acadèmics 1997-98 i 2002-2003 (de 14.917 a 13.438 estudiants/es), amb un lleuger repunt el 2003-2004 i el 2004-2005 (amb 13.837 i 13.851 estudiants/es respectivament), que tornà a caure lleugerament l'any 2005-2006 (amb un total de 13.761 alumnes matriculats/ades) i aquest any 2006-2007 augmenta a un total de 13.861 alumnes matriculats/ades i recupera els nivells de 2004-2005, amb una lleugera pujada de dones matriculades i decrement d'homes matriculats.

D'altra banda, aquesta presència més gran de dones s'observa tant als estudis de cicle curt o diplomatures com als estudis de cicle llarg o llicenciatures. Únicament als estudis de segon cicle s'observa una tendència constant a l'equiparació entre homes i dones.

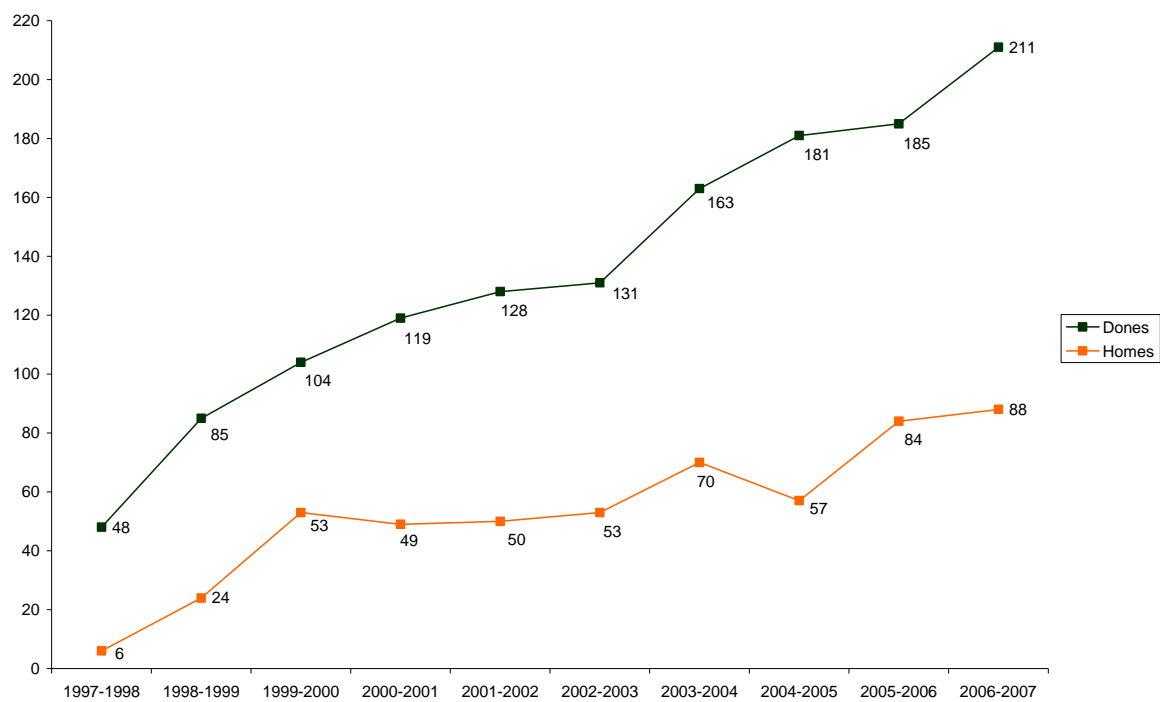
La presència més gran de dones i el descens d'alumnat masculí al llarg dels anys acadèmics analitzats es reflecteixen molt clarament en les dades de matrícula de Palma (gràfic 2).

Gràfic 2. Alumnat de primer i segon cycle a Palma, per anys acadèmics i gènere

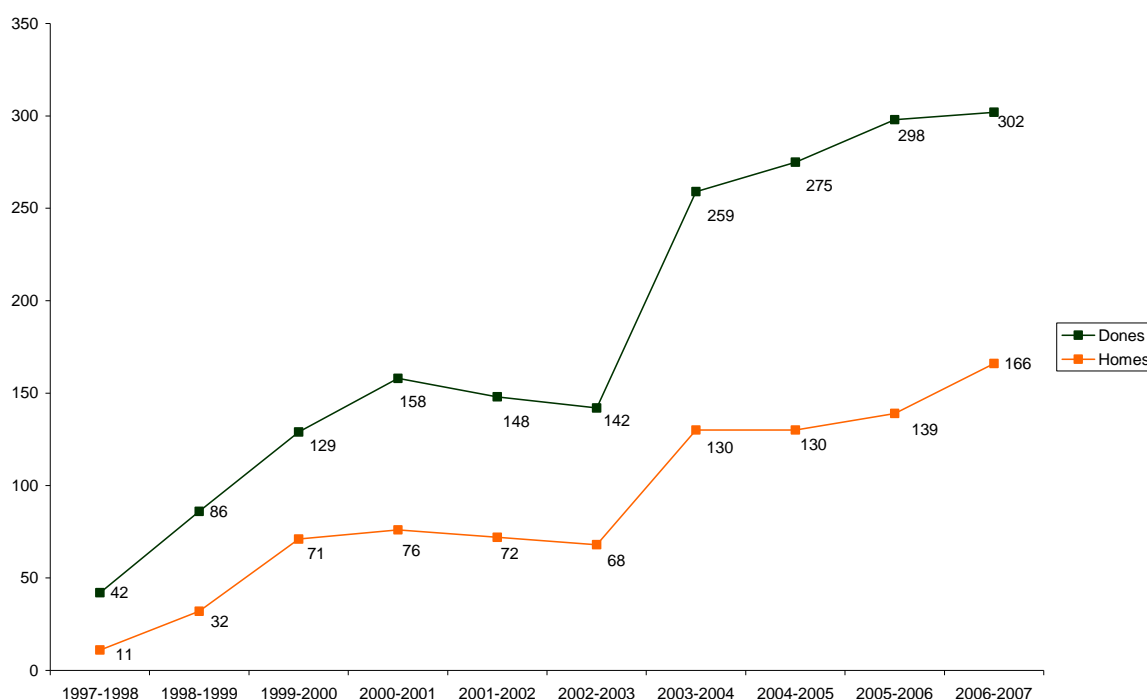

En canvi, en el cas de Menorca i Eivissa l'alumnat s'ha incrementat considerablement (més de cinc vegades a Menorca i quasi nou vegades a Eivissa) en funció de l'ampliació de l'oferta que s'hi ha anat fent. Aquesta oferta ha condicionat la distribució per gènere de l'alumnat d'ambdues seus (gràfics 3 i 4 respectivament).

Gràfic 3. Alumnat de primer i segon cicle a la seu de Menorca, per anys acadèmics i gènere

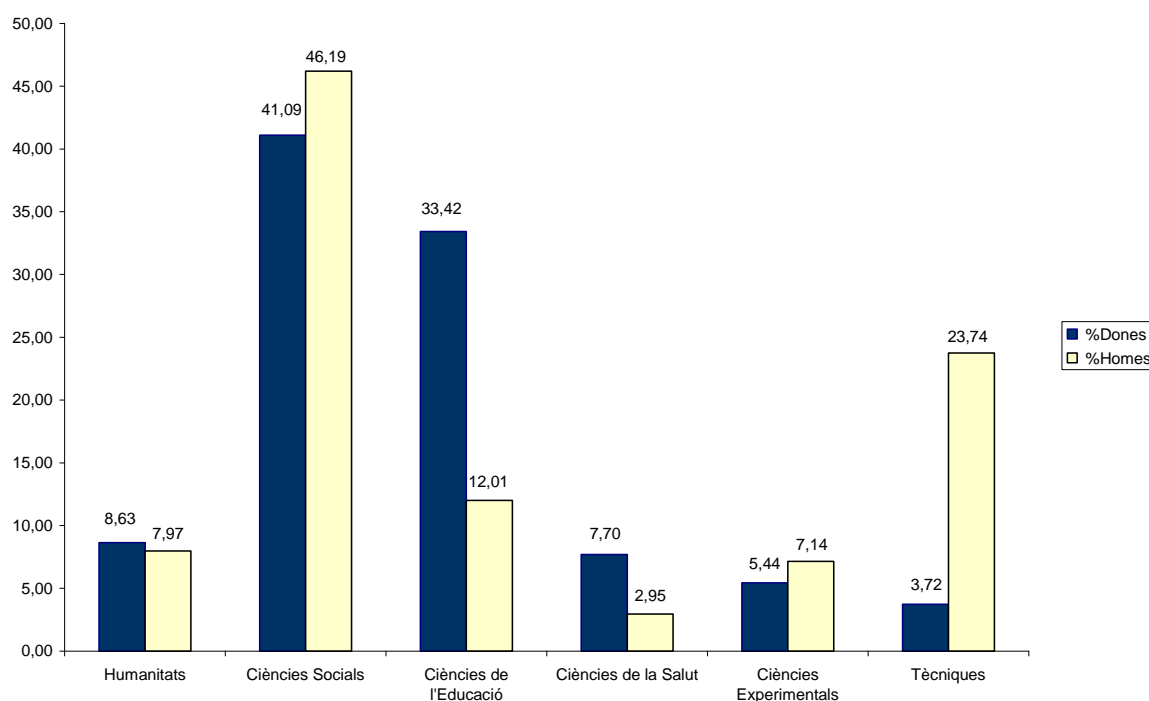

Gràfic 4. Alumnat de primer i segon cicle a la seu d'Eivissa, per anys acadèmics i gènere

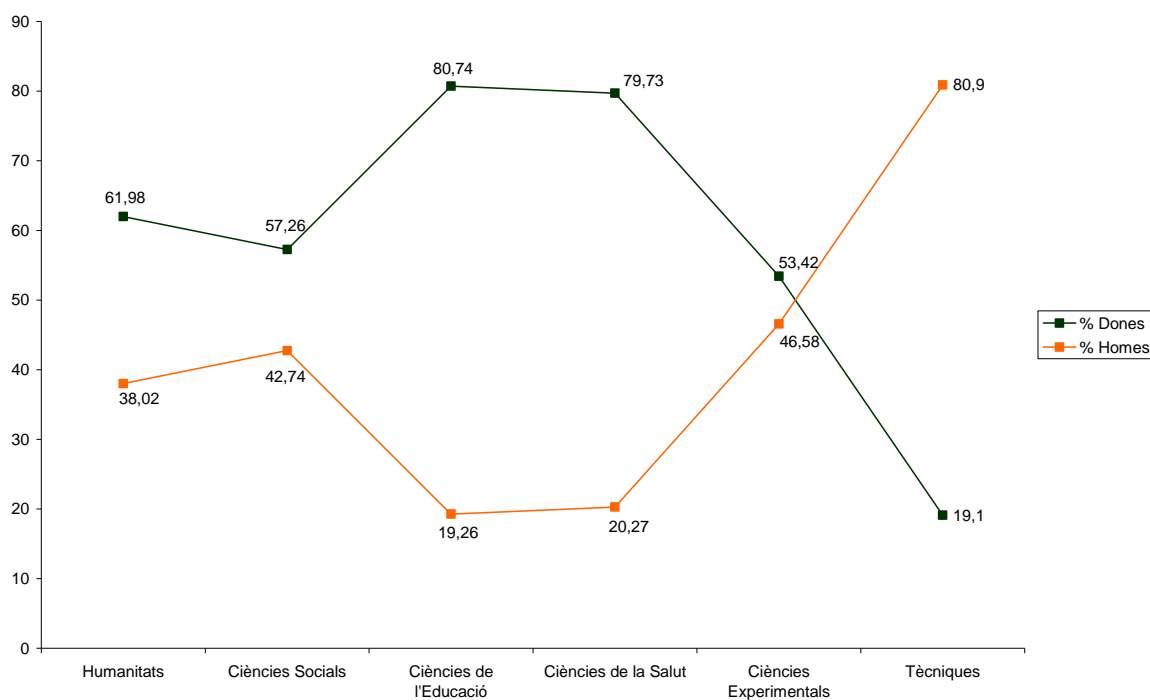
L'anàlisi de la distribució de l'alumnat de primer i segon cicle de la UIB per branques d'ensenyament per a l'any acadèmic 2006-2007 ens indica (gràfic 5) que la major part, tant pel que fa a l'alumnat masculí com al femení, eren estudiants de Ciències Socials i Jurídiques, amb percentatges bastant similars (entorn del 40%). Els estudis d'Humanitats i de Ciències Experimentals representen respectivament entorn d'un 8-9% i un 5-7% de l'alumnat de la UIB amb percentatges bastant semblants d'alumnat masculí i femení. En els estudis de Ciències de la Salut el percentatge d'alumnat femení (entorn del 8%) quasi triplica el masculí (entorn del 3%). La diferència més important entre gèneres la trobam novament per a aquest curs acadèmic als estudis d'Educació i Psicologia (que suposen entorn d'un 33% de l'alumnat femení i un 12% del masculí) i, sobretot, als estudis Tècnics (entorn d'un 24% de l'alumnat masculí i menys del 4% del femení).

Gràfic 5. Percentatge d'alumnes de primer i segon cicle, per branca d'ensenyament i gènere. Any acadèmic 2006-2007.

El resum dels percentatges d'homes i dones que han cursat els diferents tipus d'estudis a primer i segon cicle durant aquest any acadèmic 2006-2007 ens dona una imatge encara molt més clara de la presència d'uns i altres en cada tipus d'estudi (gràfic 6), amb un repartiment més o menys proper al 60% de dones i 40% d'homes en el cas dels estudis d'Humanitats, Ciències Socials i Ciències Experimentals, proper al 80% de dones i 20% d'homes en el cas dels estudis de Ciències de l'Educació i Ciències de la Salut i al 20% de dones i 80% d'homes en el cas dels estudis Tècnics.

Gràfic 6. Percentatge d'alumnes de primer i segon cicle, per tipus d'estudis i gènere. Any acadèmic 2006-2007.

Com ja es va comentar als tres primers informes de la nostra Oficina, aquestes dades generals mostren variacions quan analitzam detalladament la distribució a les diferents titulacions. En aquest cas, tot i no presentar les dades desglossades, hem resumit en dues taules les titulacions en què hi ha més d'un 50% de dones matriculades (taula 1) i aquelles altres en què hi ha més d'un 50% d'homes matriculats (taula 2).

Taula 1. Titulacions amb més del 50% d'alumnat femení

	% de dones	% d'homes
Mestre. Educació Infantil	97,6	2,4
Mestre. Educació Infantil (Alberta Giménez)	94,30	5,70
Mestre. Educació Especial	88,28	11,72
Mestre. Educació Especial (Alberta Giménez)	88,07	11,93
Educació Social	87,06	12,94
Mestre. Educació Primària	86,31	13,69
Pedagogia	85,79	14,21
Psicopedagogia	85,71	14,29
Mestre. Llengua Estrangera (Alberta Giménez)	85,45	14,55
Infermeria	84,37	15,63
Mestre. Llengua Estrangera	82,93	13,07
Treball Social	82,87	17,13
Diploma Universitari en Història de l'Art	81,82	18,18
Filologia Anglesa	81,11	18,89
Història de l'Art	80,77	19,23
Psicologia	80,16	19,84
Mestre. Educació Primària (Alberta Giménez)	76,74	23,26
Filologia Catalana	75,79	24,21
Filologia Hispànica	72,22	27,78
Mestre. Educació Musical	71,83	28,17
Fisioteràpia	70,70	29,30
Mestre. Educació Musical (Alberta Giménez)	69,23	30,77
Periodisme (Alberta Giménez)	66,66	33,33
Relacions Internacionals	66,52	33,48
Relacions Laborals	66,36	33,64
Turisme (Escola Adscrita Felipe Moreno)	65,97	34,03
Turisme del Consell Insular d'Eivissa i Formentera	63,63	36,36
Biologia	61,74	38,26
Turisme	59,38	40,62
Dret	57,73	42,27
Bioquímica	56,25	43,75
Administració i Direcció d'Empreses	54	46

Direcció Hotelera Internacional	53,68	46,32
Ciències Empresarials	53,19	46,81
Química	52,98	47,02
Comunicació Audiovisual (Alberta Giménez)	52,38	47,61

Taula 2. Titulacions amb més del 50% d'alumnat masculí

	% de dones	% d'homes
E.T. Informàtica Sistemes	9,17	90,84
Ciències Policials	10,86	89,14
E.T. Electrònica	12,87	87,13
Enginyeria Informàtica	13,72	86,28
E.T. Telecomunicació	16,25	83,75
E.T. Informàtica Gestió	16,28	83,72
E.T. Agrícola	28,03	71,97
Física	29,51	70,49
Arquitectura Tècnica	32,95	67,05
Diploma Universitari en Història de les Illes Balears	33,33	66,66
Mestre. Educació Física (Alberta Giménez)	34,78	65,22
Diploma Universitari en Geografia Regional	35	65
Geografia	35,11	64,89
Matemàtiques	43,04	56,96
Història	43,30	56,70
Títol Superior de Turisme	45,45	54,55
Graduat en Estudis Immobiliaris	45,15	53,85
Filosofia	48,65	51,35
Economia	49,87	50,13

Com podem veure, poques coses han canviat en relació amb els informes anteriors. Així, entre les titulacions amb més d'un 50% d'alumnat femení n'hi ha cinc del total de titulacions d'Humanitats (Filologia Anglesa, Filologia Catalana, Filologia Hispànica, Història de l'Art i un dels diplomes en Humanitats); dotze de les setze titulacions de Ciències Socials (Administració i Direcció

d'Empreses, Ciències Empresarials, diplomatura de Turisme, Turisme —Escola Adscrita Felipe Moreno—, Turisme del Consell Insular d'Eivissa i Formentera, Dret, Periodisme —Alberta Giménez—, Comunicació Audiovisual —Alberta Giménez—, Relacions Laborals, Relacions Internacionals, Treball Social i Direcció Hotelera Internacional); totes les titulacions de Ciències de l'Educació, excepte Mestre d'Educació Física a l'Alberta Giménez; ambdues titulacions de Ciències de la Salut (Fisioteràpia i Infermeria); tres de les cinc titulacions de Ciències Experimentals (Biologia, Bioquímica i Química), i cap de les titulacions d'estudis Tècnics (en què la proporció més gran de dones és de menys d'una tercera part en el cas en què són més nombroses).

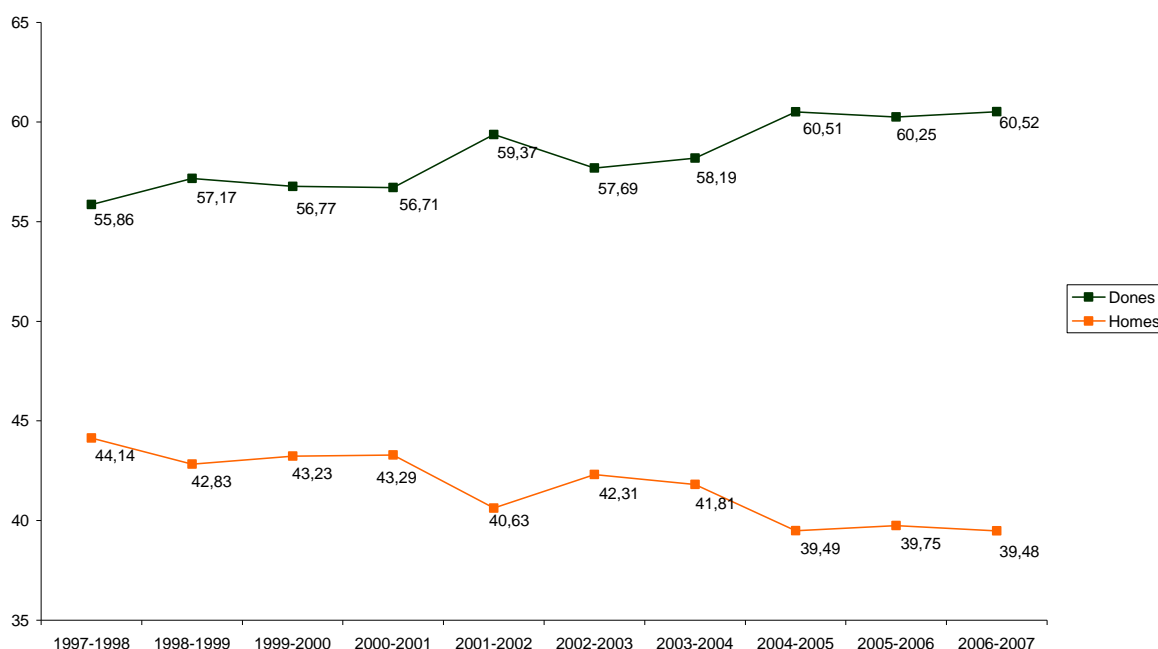
Aquestes dades per estudis reconfirmen l'existència d'una clara segregació horitzontal de l'alumnat universitari de primer i segon cicle de la UIB per gènere, que es manté altament estable al llarg dels darrers anys acadèmics. Els trets més importants d'aquesta segregació són la concentració de dones, i l'escassa presència masculina, en els estudis relacionats amb l'educació i les professions d'ajuda i cura social i l'alta concentració dels homes i la baixa presència femenina en les especialitats tècniques, com ja passava als cursos anteriors.

I això tot i que dins cada tipus d'estudis n'hi ha alguns de més feminitzats i uns de més masculinitzats, tal com hem pogut veure a les taules anteriors. Aquesta tendència en els mateixos estudis s'ha observat igualment en treballs fets amb dades corresponents al conjunt de l'Estat espanyol (Grañeras et al. 2001; Unidad de Mujeres y Ciencia 2007). De fet, un dels objectius de la Unitat Dones i Ciència, creada pel Ministeri d'Educació i Ciència el març de 2006 en compliment de les recomanacions de la Fundació per a la Ciència i la Tecnologia amb la finalitat de reduir les diferències observades entre homes i dones en el camp científic i tecnològic, és, precisament, fomentar les vocacions científiques i tecnològiques entre les dones, atès que, segons dades d'aquest mateix ministeri, sols hi ha un 28% de presència de dones als estudis d'enginyeria i tecnologia a Espanya, mentre que en branques com les de Ciències de la Salut les dones representen un 75% del total de matriculats/ades i en les àrees d'Humanitats representen el 65%.

D'altra banda, és important remarcar que aquesta segregació horitzontal per gènere (igual que la feminització del nostre alumnat) no mostra senyals de canvi en les noves incorporacions.

Així, en primer lloc, durant el període estudiat s'han incorporat a la UIB com a nou alumnat més dones que homes (en un terme mitjà entorn del 60% de dones i 40% d'homes), com es pot veure al gràfic 7.

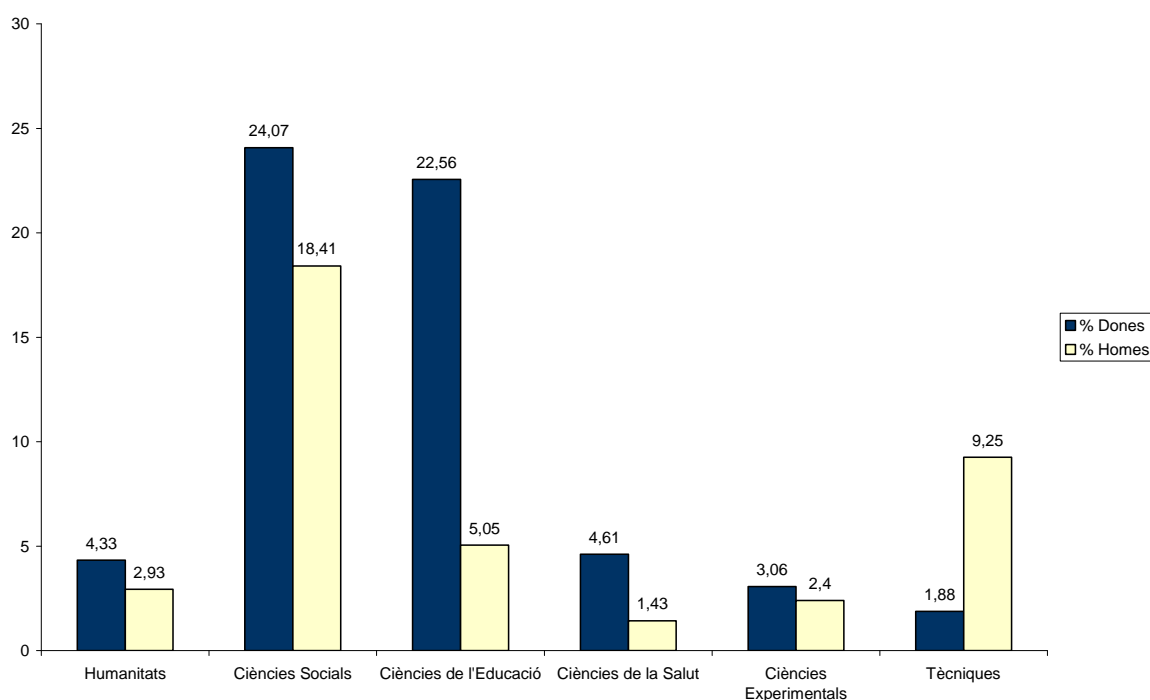
Gràfic 7. Percentatge d'alumnes de nova incorporació per anys acadèmics i gènere

Deixant de banda per a aquest informe les xifres per tipus d'accés i aprofundint en la segregació horitzontal, ens centrarem en els estudis als quals s'ha incorporat el nou alumnat a l'últim any acadèmic. Com podem veure als percentatges relatius del gràfic següent (gràfic 8), la mitjana d'alumnat de nova incorporació segueix la mateixa tendència que hem vist en analitzar l'alumnat de la UIB per estudis. És a dir, la majoria de l'alumnat nou (homes i dones) durant aquest últim any analitzat (2006-2007) ha iniciat estudis de Ciències Socials i Jurídiques (amb un percentatge entorn al 42% amb més dones que homes) i entorn d'un 10% s'ha decidit per iniciar estudis d'Humanitats i

Ciències Experimentals (també amb més dones que homes en ambdós casos). En el cas de les dones, entorn d'un 23% ha iniciat estudis de Ciències de l'Educació i Psicologia i entorn del 2%, estudis Tècnics. En el cas dels homes, un 5% ha iniciat estudis de Ciències de l'Educació i Psicologia i un 10%, estudis Tècnics.

Gràfic 8. Percentatge d'alumnes de nova incorporació, per branques d'ensenyament i gènere al període 2006-2007

Analitzant detingudament les dades relatives a 2006-2007 per a l'alumnat de nova incorporació i comparant-les amb les relatives al conjunt d'alumnat de la UIB (revisades anteriorment), veiem molt clarament que, si bé en el cas d'Humanitats i Ciències de la Salut les diferències percentuals entre homes i dones sembla que s'escurcen una mica, a la resta de casos es mantenen gairebé igual, cosa que sembla que significa que la segregació horitzontal actual es mantindrà per als propers anys acadèmics.

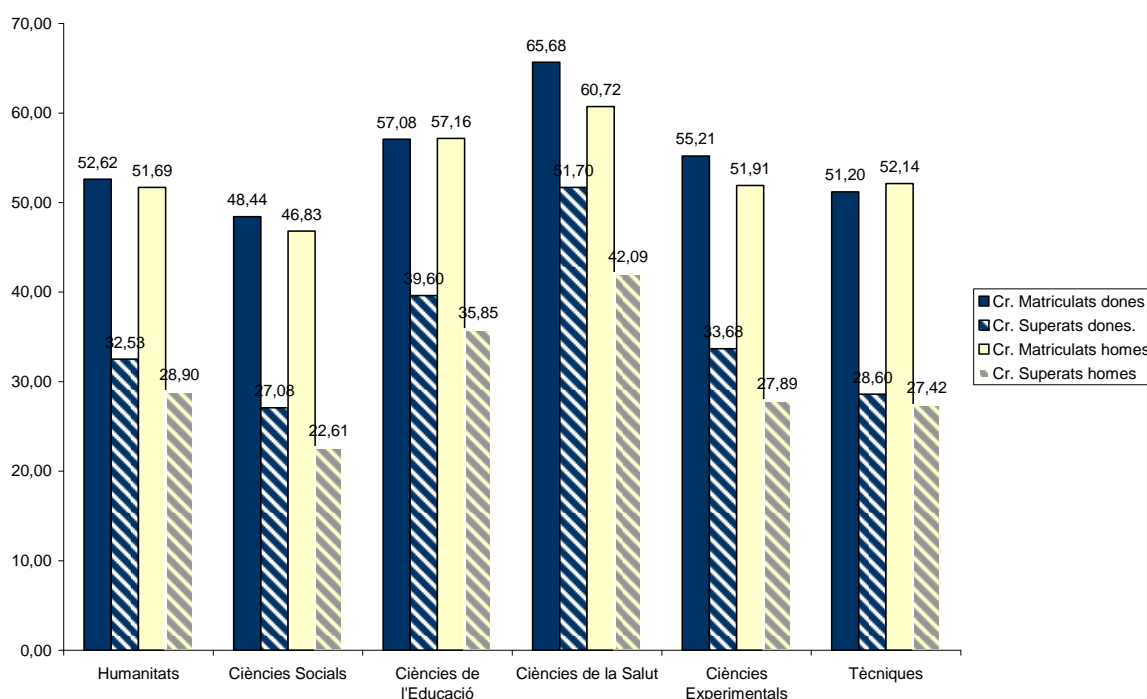
Com ja hem remarcat als nostres informes anteriors, aquesta elecció diferencial no és neutra i està relacionada amb factors com ara els estereotips de gènere, la divisió sexual del treball o la manca de models de referència alternatius, que fan que les al·lotes es dirigeixin cap a carreres tipificades tradicionalment com a «femenines» i amb més poc prestigi social i els al·lots cap a carreres tipificades tradicionalment com a «masculines» i amb més prestigi social (Aguinaga 2004; Grañeras 2003; Izquierdo 2004).

2.3.2. Dades relatives al rendiment

Quant al rendiment de l'alumnat de la UIB, a títol d'exemple oferirem dades relatives als crèdits en els quals l'alumnat de primer i segon cicle està matriculat i els crèdits que ha superat i al volum de titulats/ades en aquests cicles.

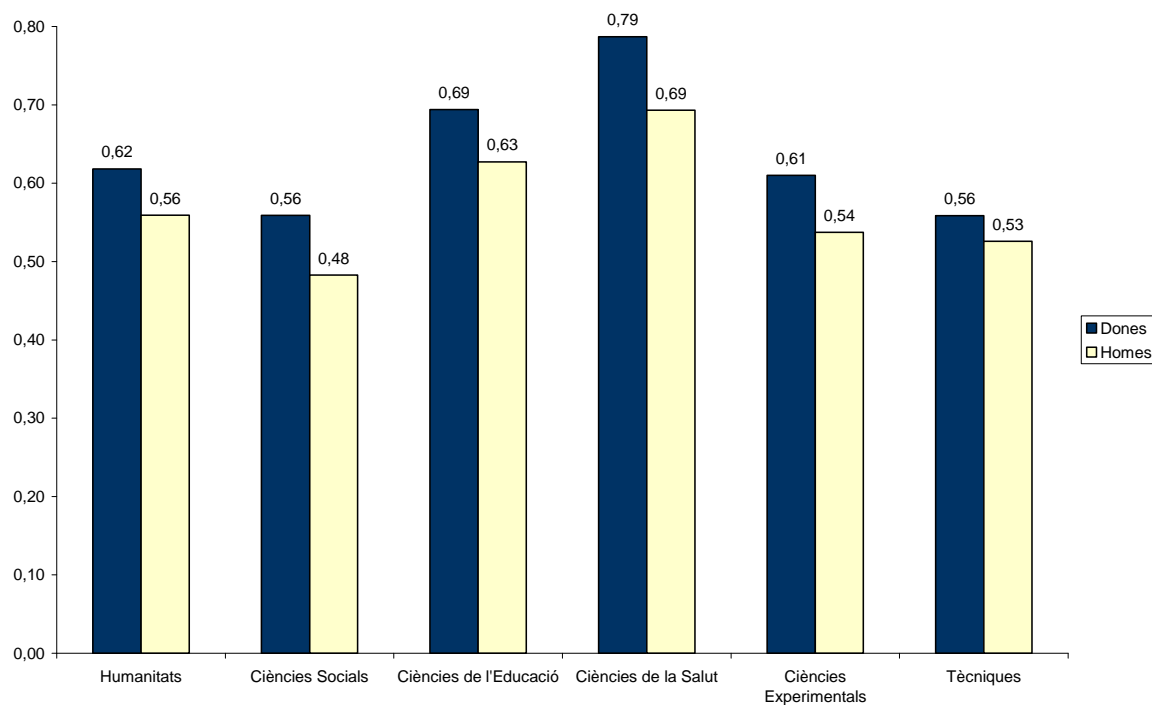
Per a tots els tipus d'estudi, s'ha observat una tendència cap a l'equiparació entre el nombre de crèdits matriculats per dones i homes excepte a Ciències de la Salut, on les dones destaquen sobre els homes, i, en general, les dones superen un nombre més elevat de crèdits que els homes (gràfic 9).

Gràfic 9. Mitjana de crèdits de què l'alumnat s'ha matriculat i que ha superat, per gènere i branca d'ensenyament. Any acadèmic 2006-2007.

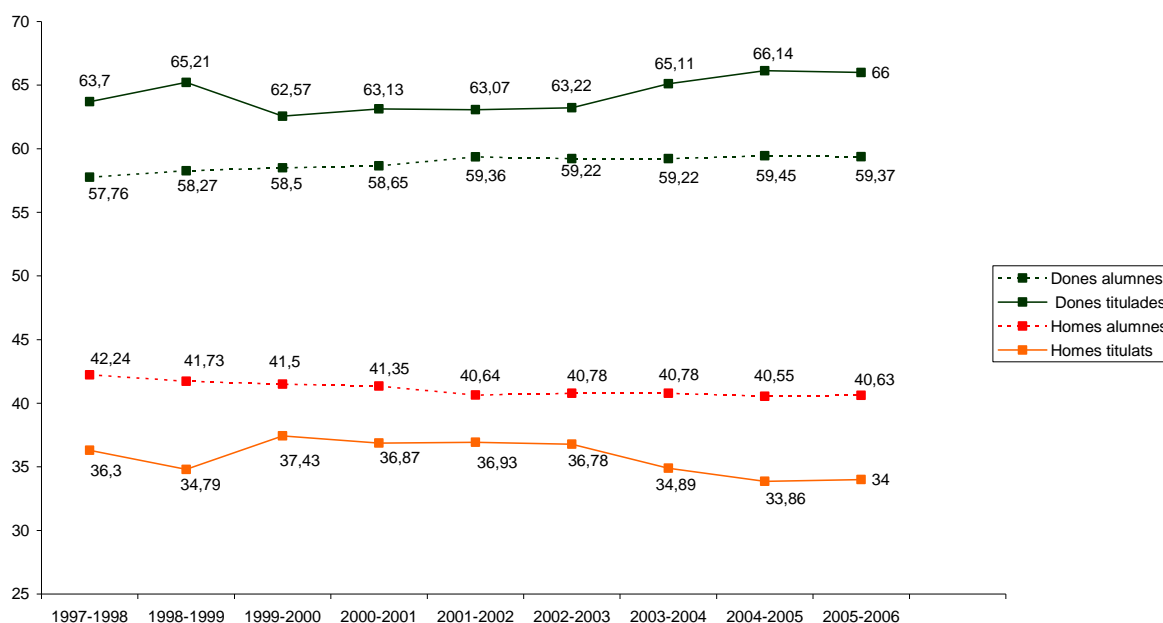
Aquesta darrera dada queda encara més clara si analitzam la ràtio entre crèdits superats i crèdits de què l'alumnat s'ha matriculat. Com podem veure (gràfic 10), aquesta ràtio és superior per a les dones en tots els tipus d'estudis analitzats, el darrer any acadèmic. També en aquest cas la diferència és més acusada pel que fa als estudis de Ciències de la Salut.

Gràfic 10. Ràtio de crèdits superats de què l'alumnat s'ha matriculat, per gènere i tipus d'estudi. Any acadèmic 2006-2007.

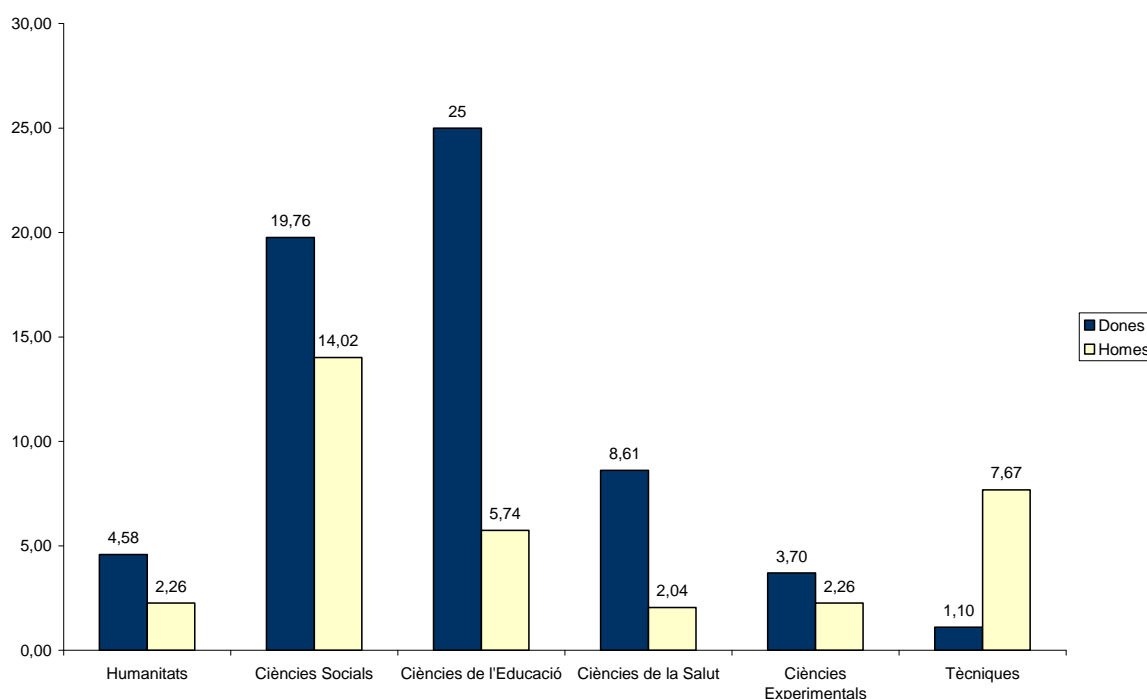
També, com podem veure al gràfic següent (gràfic 11), en termes generals i per als diferents anys acadèmics, la proporció de dones titulades en primer i segon cicle supera la d'homes. Encara més: la proporció de dones titulades supera la proporció d'alumnes dones de primer i segon cicle, mentre que la proporció d'homes titulats és inferior a la d'alumnes homes.

Gràfic 11. Alumnat titulat de primer i segon cicle, per any acadèmic i gènere

Les titulacions de primer i segon cicle per tipus d'estudi (gràfic 12) segueixen una tendència similar a la ja descrita en parlar de l'alumnat matriculat a primer i segon cicle, és a dir, percentatges superiors de dones titulades en Humanitats, Ciències Socials i Ciències Experimentals, percentatges molt superiors de dones titulades en Ciències de l'Educació i Psicologia i Ciències de la Salut (més de quatre vegades superior) i percentatges molt superiors d'homes titulats en estudis Tècnics (quasi set vegades superior).

Gràfic 12. Percentatge d'alumnes titulats de primer i segon cicle, per tipus d'estudis i gènere, al període 2005-2006

En definitiva, com també assenyalen altres informes sobre el tema (Grañeras et al. 2001; Grañeras 2003), les dones que estudien a la UIB obtenen més bons resultats que els homes a primer i segon cicle. De fet, el curs 2006 al conjunt de l'Estat espanyol les dones varen representar un 57,9% del total de titulats de primer i segon cicle al nivell d'educació superior (INE 2008) i, per primera vegada, a la població de 25 a 34 anys, les dones amb titulació universitària superen de 10 punts els homes amb titulació universitària (INE 2008). Tal com assenyalen diversos/es experts/es en el tema,⁷ les raons per les quals les dones tenen més èxit acadèmic són moltes i diverses, i estan relacionades bàsicament amb el procés de socialització, que fa que les dones tinguin un domini més bo d'algunes de les eines necessàries per triomfar al món acadèmic (com ara el llenguatge), millors hàbits de treball o una motivació intrínseca més forta per assolir els seus objectius, però també més consciència de les discriminacions que patiran en integrar-se al món laboral, la qual cosa fa

⁷ «Por qué las mujeres son... ¿más listas?». *El País*, 12 de febrer de 2006, pàg. 38.

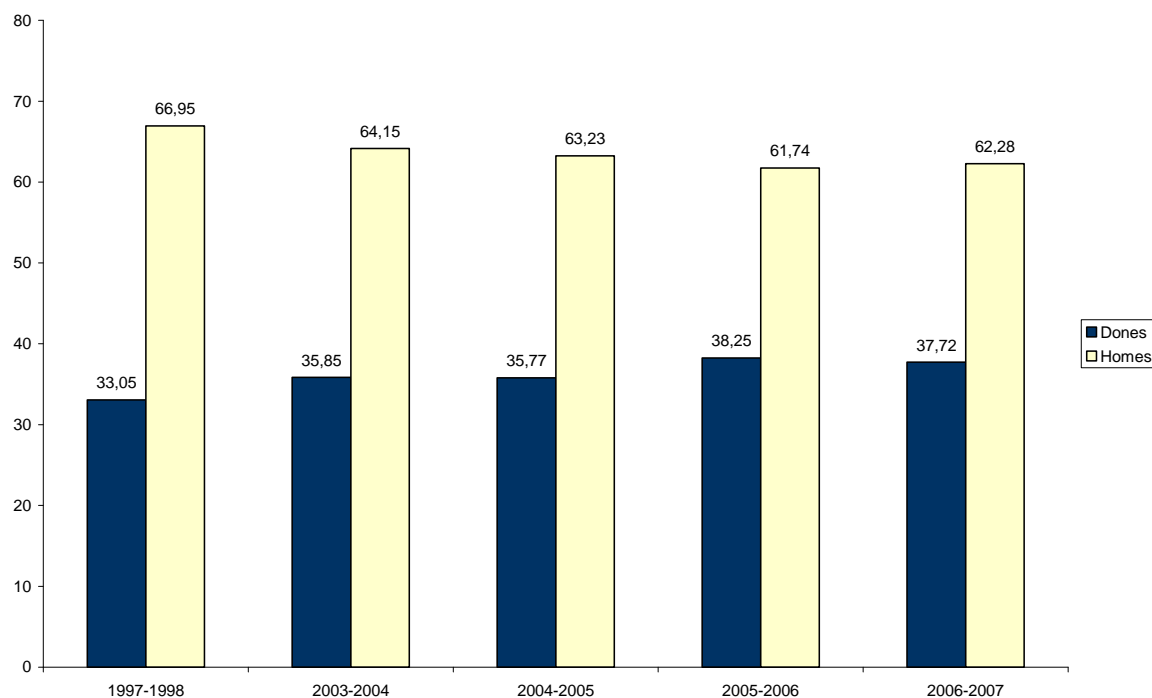
que siguin també més conscients de la importància de formar-se de la millor manera possible.

D'altra banda, aquestes dades sobre rendiment suggereixen que no podem considerar el rendiment com un obstacle objectiu per a l'elecció d'uns estudis o uns altres en el cas de les dones.

2.4. El professorat de la Universitat de les Illes Balears

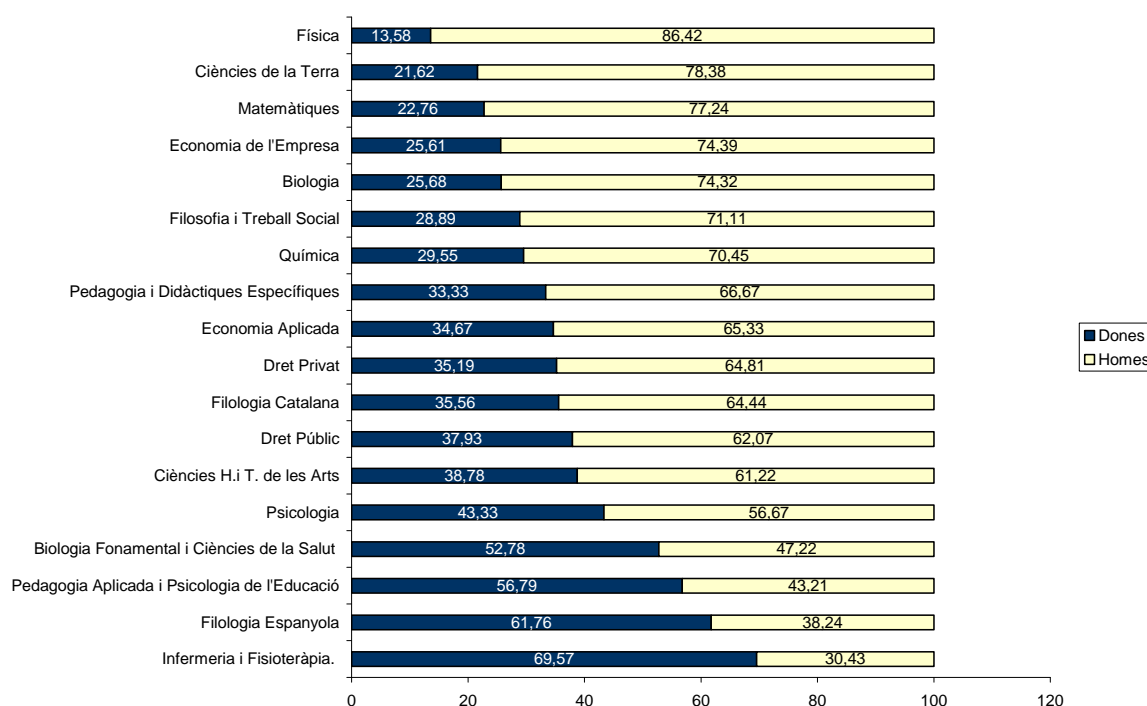
Del total del PDI de la UIB l'any acadèmic 1997-98 (699 persones), el 66,95% (468) eren homes i el 33,05% (231) dones; el 2003-2004, del conjunt d'aquest personal (940), el 64,15% (603) eren homes i el 35,85% (337) dones; l'any 2004-2005, del total de PDI (990), el 63,23% (626) eren homes i el 36,77% (364) eren dones; l'any 2005-2006, del total de PDI (1090) el 61,74% (673) eren homes i el 38,26% (417) dones; i aquest últim curs acadèmic el 37,72% (447) eren dones i el 62,28% (738) eren homes. Per tant, en termes generals, pot dir-se que, tot i que el percentatge d'homes ha disminuït i el de dones ha augmentat al llarg del període estudiat, encara continua essent petita la variació i la plantilla de PDI de la nostra universitat continua força masculinitzada. De fet, la tendència registrada els darrers anys a l'augment de dones sembla que s'ha aturat en aquest darrer període analitzat.

Gràfic 13. Percentatge de PDI, per anys acadèmics i gènere

Si desglossam aquest nombre total per departaments, constatarem que els departaments de Física, Ciències de la Terra, Ciències i Matemàtiques continuen essent els que tenen un percentatge més baix de dones, tot i que ja sols el Departament de Física se situa per sota d'un 20% de professorat femení. D'altra banda, els departaments amb un percentatge més alt de dones continuen essent els d'Infermeria i Fisioteràpia, Filologia Espanyola, Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació i Biologia Fonamental i Ciències de la Salut, tots amb una presència de dones professores superior al 50%.

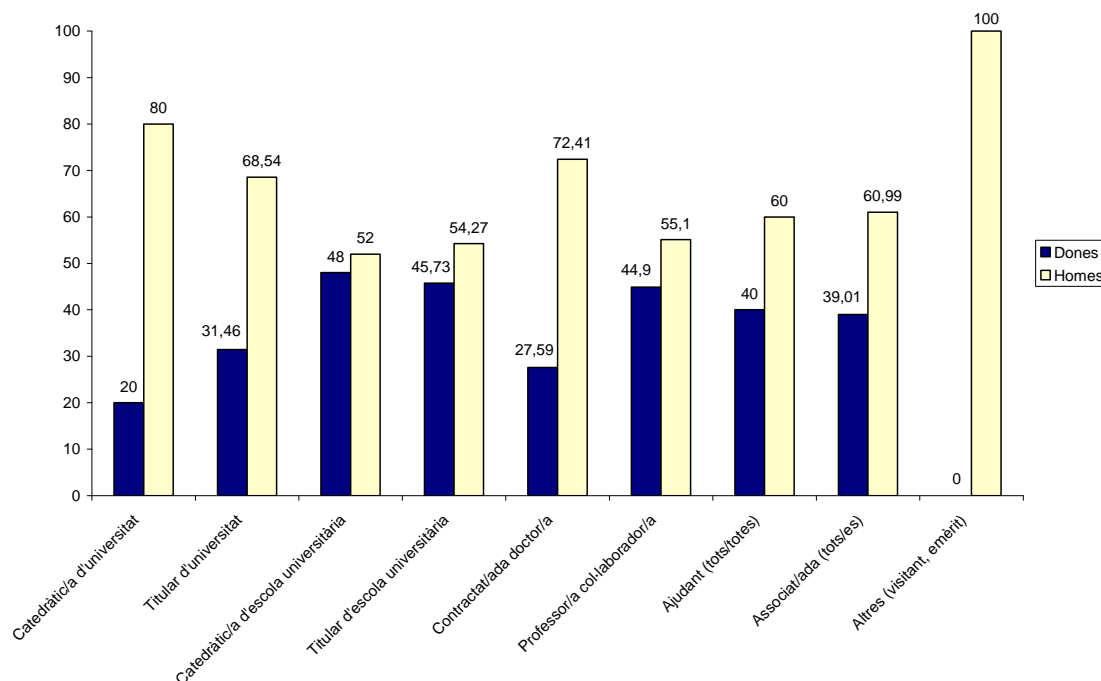
Gràfic 14. Percentatge de PDI, per departaments i gènere. Any acadèmic 2006-2007.

Quant a categories docents (gràfic 15), les dades per a l'any acadèmic 2006-2007 continuen mostrant que la masculinització del professorat de la UIB és particularment important a les categories superiors (CU i TU), mentre que a les categories CEU, TEU, ajudant i professorat col·laborador, el percentatge de dones se situa per damunt el 40%. Cal remarcar que, atès que les xifres globals no són gaire àmplies, els funcionaris interins, quan n'hi ha, s'han inclòs a les seves respectives categories (TU o TEU) i la figura de professor/a ajudant s'ha estudiat sense presentar dades diferenciades per tipus. La categoria «altres» inclou professorat visitant i emèrit i cal assenyalar que en aquest últim any acadèmic el 100% d'aquesta categoria es personal masculí. Igualment, a la categoria associat/ada s'hi ha inclòs també el professorat associat del projecte Campus Extens i de les seus de Menorca i Eivissa (però no el professorat per exempció de càrrec). També s'han inclòs al nostre informe les noves categories de professorat contractat, és a dir, contractat/ada doctor/a i professor/a col·laborador/a, categories en les quals, com es pot veure al gràfic, la presència de dones és desigual. Particularment, hi ha moltes més professores col·laboradores que contractades doctores (tot i que les xifres absolutes són

molt petites), la qual cosa pot relacionar-se amb la major presència d'aquelles als estudis de cicle curt més feminitzats.

Gràfic 15. Percentatge de PDI, per categories i gènere. Any acadèmic 2006-2007.

Tot i que el percentatge de catedràtiques d'universitat a la UIB (el 20%) és superior al del conjunt de l'Estat espanyol (13,9% l'any acadèmic 2006-2007), ens situa encara molt lluny d'algunes de les universitats de l'Estat (amb percentatges de dones en aquesta categoria que poden arribar entorn del 25%). En el cas de les professores titulars d'universitat, la proporció de dones a la UIB és propera a la del conjunt de l'Estat (entorn del 36,5%), tot i que encara llunyana del quasi 50% de certes universitats.

En termes generals, aquestes dades mostren que el percentatge global de dones a la plantilla docent i d'investigadors i per a totes les categories ha augmentat lleugerament a la nostra universitat.

L'anàlisi de les dades absolutes al llarg de tot el període del qual disposam d'informació (taula 3) i de les variacions produïdes al llarg d'aquests anys ens indica el següent: tant el professorat masculí com el femení han crescut en

totes les categories excepte en el cas de les ajudanties; en nombres absoluts s'han incorporat més homes a les categories CU, TU, contractat doctor, professor col·laborador i associat, i més dones a les categories CEU i TEU. Percentualment la presència de dones ha crescut més que la presència d'homes en totes les categories analitzades (excepte en el cas del professorat col·laborador i contractat doctor, categories de nova creació que no es poden comparar amb la resta), particularment en el cas de les categories CEU (ja inicialment molt feminitzada) i professorat associat.

Taula 3. Nombre de PDI, per categories, anys acadèmics i gènere

	Dones						Homes					
	97-98	03-04	04-05	05-06	06-07	Variació	97-98	03-04	04-05	05-06	06-07	Variació
CU	10	16	17	16	18	8 (80%)	57	68	67	68	72	15 (26,3%)
CEU	7	16	17	17	12	5 (71,4%)	14	20	19	17	13	-1 (-7,14%)
TU	42	66	66	69	67	25 (59,5%)	105	140	141	142	146	41 (39,04%)
TEU	62	85	87	85	75	13 (20,9%)	83	115	114	103	89	6 (7,2%)
Contr. dr.	-	-	-	1	8	8 (100%)	-	-	2	4	21	21 (100%)
P. col.	-	4	7	16	22	22 (100%)	-	11	12	26	27	27 (100%)
Aj.	21	24	21	20	18	-3 (-14,2%)	32	30	31	28	27	-5 (-15,6%)
As.	89	125	148	192	213	124 (139,3%)	177	214	234	282	333	156 (88,1%)
Altres	-	1	1	1	-		-	5	6	3	4	
Total	231	337	364	417	433		468	603	626	673	732	

Les dades obtingudes en relació amb el PDI mostren que la seva situació a la UIB continua essent molt semblant a la de la resta d'universitats de l'Estat, de manera que el professorat està constituït en major mesura per homes que per dones i es detecta una segregació tant horitzontal (amb molta més presència femenina en determinats departaments) com vertical (amb molts més professors a les categories CU i TU) (García i García 1998; 2001; Ministeri d'Educació i Ciència 2005), i aquesta darrera forma de segregació és una mostra de la presència de l'anomenat sostre de vidre al món universitari (Ballarín 2005; Callejo, Gómez i Casado 2004; Guil 2005), al qual hem fet referència en altres ocasions.

Aquestes dades ens recorden que les barreres internes i externes, les dificultats per conciliar la vida personal i professional, la divisió sexual del treball social i la consegüent transferència de recursos que duu podrien estar a la base d'aquestes desigualtats (Izquierdo 2004; Pérez Sedeño 2005).

2.5. El PAS de la Universitat de les Illes Balears

Pel que fa a la descripció del col·lectiu del Personal d'Administració i Serveis (PAS) de la nostra universitat, n'hem analitzat la situació l'any acadèmic 2007-2008 a partir de la informació que ens ha proporcionat el servei de Recursos Humans de la UIB, amb uns criteris lleugerament diferents dels emprats als informes anteriors.

En primer lloc, presentam les dades relatives al personal que, estrictament parlant, es pot considerar com a PAS de la UIB (taula 4).

Taula 4. PAS a la UIB, per gènere. Any acadèmic 2007-2008.

Funcionaris/àries	Dones	Homes	Total
Tècnic/a superior	21 (43,75%)	27 (56,25%)	48
Tècnic/a de gestió	27 (57,45%)	20 (42,55%)	47
Administratiu/va	126 (72%)	49 (28%)	175
Auxiliar administratiu/va	158 (68,40%)	73 (31,60%)	231
Conserge	1 (100%)	0	1
Total funcionaris/àries	333 (66,33%)	169 (33,67%)	502
Personal laboral	Dones	Homes	Total
Grup I	6 (60%)	4 (40%)	10
Grup II	6 (66,67%)	3 (33,33%)	9
Grup III	5 (100%)	0	5
Grup IV	0	4 (100%)	4
Grup IV.1	1 (50%)	1 (50%)	2
Grup IV.2	6 (66,67%)	3 (33,33%)	9
Total personal laboral	24 (61,54%)	15 (38,46%)	39
Total PAS UIB	357 (65,99%)	184 (34,01%)	541

L'anàlisi d'aquestes dades ens mostra que, si bé en termes generals entre el PAS de la UIB la proporció és de dues dones per cada home, i això tant en el cas del personal funcionari com en el cas del personal laboral, aquesta proporció varia de forma important segons el nivell (així, per exemple, entre el personal tècnic superior hi ha un 60% d'homes i un 40% de dones).

A continuació es presenten les dades del PAS de la UIB diferenciat per lloc de feina ocupat. En aquest cas hem inclòs també les dades relatives al personal amb contracte de durada vinculada a projectes (capítol VI).

Taula 5. Cos/categoria/escala del PAS de la UIB, per gènere. Any acadèmic 2007-2008.

Personal	Dones	Homes	Total
Ajudant d'auxiliar de biblioteca de la UIB	1 (33,33%)	2 (66,67%)	3
Ajudant de biblioteca	1 (100%)	0	1
Ajudant de biblioteca de la UIB	3 (60%)	2 (40%)	5
Arquitecte superior	0	1 (100%)	1
Auxiliar B	0	1 (100%)	1
Auxiliar d'administració	1 (100%)	0	1
Auxiliar de biblioteca	2 (100%)	0	2
Auxiliar de biblioteca de la UIB	7 (63,34%)	4 (36,36%)	11
Auxiliar de serveis	11 (37,93%)	18 (62,07%)	29
Auxiliar de serveis B	6 (75%)	2 (25%)	8
Conserge	0	2 (100%)	2
Cos auxiliar administratiu de la UIB	57 (89,06%)	7 (10,94%)	64
Cos auxiliar administratiu organismes A	3 (100%)	0	3
Cos auxiliar arxius i biblioteques OOAA	1 (100%)	0	1
Cos auxiliar de biblioteca de la UIB	6 (100%)	0	6
Cos superior d'administració de la CAIB	1 (100%)	0	1
Cos/escala administrativa organismes A	3 (100%)	0	3
Cos/escala administrativa UIB	74 (88,10%)	10 (11,90%)	84
Cos/escala de gestió de la UIB	13 (76,47%)	4 (23,53%)	17
Diplomat Universitari	4 (36,36%)	7 (63,64%)	11
Enginyer tècnic	0	1 (100%)	1
Facultatiu de biblioteca	2 (100%)	0	2
Facultatiu de biblioteca de la UIB	1 (50%)	1 (50%)	2
Metge	2 (100%)	0	2
Mosso B	0	1 (100%)	1
Mosso laboratori	0	1 (100%)	1
Oficial de laboratori	0	5	5

		(100%)	
Oficial d'oficis	0	3 (100%)	3
Oficials de laboratori	0	1 (100%)	1
Oficials d'oficis	0	2 (100%)	2
Personal de neteja B	1 (100%)	0	1
Tècnic de gestió de la UIB	5 (50%)	5 (50%)	10
Tècnic de gestió d'organismes autònoms	1 (50%)	1 (50%)	2
Tècnic esp. Tecn. Inf. i Com. UIB	4 (50%)	4 (50%)	8
Tècnic especialista	15 (60%)	10 (40%)	25
Tècnic mitjà	3 (75%)	1 (25%)	4
Tècnic mitjà en Tec. Inf. i Com. UIB	3 (50%)	3 (50%)	6
Tècnic mitjà en Tecnologies Inf. Com.	2 (50%)	2 (50%)	4
Tècnic sup. Tecn. de la inf. i Comun. UIB	2 (22,22)	7 (77,78%)	9
Tècnic superior	3 (60%)	2 (40%)	5
Tècnic superior DD	1 (100%)	0	1
Tècnic superior Tecnologies Inf. Com.	0	2 (100%)	2
Telefonista	2 (66,67%)	1 (33,33%)	3
Titulat superior	9 (42,86%)	12 (57,14%)	21
Xofer	0	2 (100%)	2
Total general	250 (66,31%)	127 (33,69%)	377

Taula 6. Cos/categoria/escala del PAS interí de la UIB, per gènere. Any acadèmic 2007-2008.

	Dones	Homes	Total
Ajudant d'auxiliar de biblioteca de la UIB interí	13 (76,47%)	4 (23,53%)	17
Ajudant de suport d'administració interí	1 (100%)	0	1
Arquitecte tècnic interí	0	1 (100%)	1
Auxiliar de serveis interí	8 (36,36%)	14 (63,64%)	22
Auxiliar d'oficial de laboratori interí	0	1	1

		(100%)	
Auxiliar d'oficial d'oficis interí	0	1 (100%)	1
Cos auxiliar administratiu de la UIB interí	59 (89,39%)	7 (10,61%)	66
Cos auxiliar de biblioteca de la UIB interí	7 (87,5%)	1 (12,5%)	8
Cos/escala administrativa UIB interí	1 (50%)	1 (50%)	2
Diplomat Universitari interí	3 (60%)	2 (40%)	5
Mosso laboratori interí	0	4 (100%)	4
Oficial d'oficis interí	0	2 (100%)	2
Tècnic esp. Tecn. Inf. Com. interí	6 (33,33%)	12 (66,67%)	18
Tècnic especialista interí	4 (36,36%)	7 (63,64%)	11
Titulat superior interí	1 (100%)	0	1
Total interins	103 (64,38%)	57 (35,62%)	160

Taula 7. Cos/categoria/escala del personal contractat amb càrrec a projectes (capítol VI) de la UIB, per gènere. Any acadèmic 2007-2008.

Personal capítol VI	Dones	Homes	Total
Administratiu DD Cap. VI	2 (66,67%)	1 (33,33%)	3
Auxiliar administratiu DD Cap. VI	3 (60%)	2 (40%)	5
Auxiliar de biblioteca DD Cap. VI	1 (50%)	1 (50%)	2
Auxiliar de serveis DD Cap. VI	1 (100%)	0	1
DD obra o servei a temps complet Cap. VI	2 (50%)	2 (50%)	4
Enginyer tècnic DD Cap. VI	0	1 (100%)	1
Tècnic de recerca DD Cap. VI	8 (38,10%)	13 (61,90%)	21
Tècnic espec. (informàtic) DD Cap. VI	2 (40%)	3 (60%)	5
Tècnic especialista DD Cap. VI	7 (58,33%)	5 (41,67%)	12
Tècnic especialista laboratori DD Cap. VI	0	3 (100%)	3
Tècnic mitjà DD Cap. VI	7 (58,33%)	5 (41,67%)	12
Tècnic superior DD Cap. VI	8 (42,11%)	11 (57,89%)	19

Titulat superior DD Cap. VI	36 (60%)	24 (40%)	60
Total Cap. VI	77 (52,03%)	71 (47,97%)	148

Com podem veure a les taules anteriors, en termes generals el personal (no PDI) de la UIB està constituït majoritàriament per dones (en una proporció d'un home per cada dues dones, com hem assenyalat abans). Únicament en el cas del personal amb contractes vinculats a projectes (capítol VI) la proporció d'homes i dones és quasi bé d'un a un. I això té molt a veure amb la segregació horitzontal que podem detectar en la majoria dels llocs de feina descrits a les taules anteriors: presència àmpliament majoritària de dones al llocs de feina de tipus administratiu i presència àmpliament majoritària d'homes al llocs de feina de tipus tècnic i/o amb una major qualificació professional.

2.6. Conclusions

Com a conclusions més significatives d'aquest quart informe podríem dir, com ja queda reflectit als informes anteriors, que es manté constant la tendència a la feminització de l'alumnat de la nostra universitat, tot i que aquesta presència continua fortament segregada per estudis, i que, de forma molt lenta, augmenta la presència de professorat femení, però als nivells més inferiors; així i tot es manté constant la segregació tant per categories professionals com per departaments, de manera que l'existència i permanència del sostre de vidre no es pot negar.

2.7. Referències

- AGUINAGA, J. (2004). «Las desigualdades de género entre los jóvenes». A: *Informe Juventud en España 2004* (pàg. 3-67). Madrid: INJUVE.
- ÁLVARO, M. (coord.) (1994). *Propuesta de un sistema de indicadores sociales de igualdad entre géneros*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- BALLARÍN, P. (2005). «Mujeres en el laberinto de cristal universitario». A: DE TORRES, I. (coord.). *Miradas desde la perspectiva de género. Estudios de las mujeres* (pàg. 183-194). Madrid: Narcea.

- CALLEJO, J.; GÓMEZ, C.; CASADO, E. (2004). *El techo de cristal en el sistema educativo español*. Madrid: UNED.
- COMAS, D. (coord.) (2003). *Jóvenes y estilos de vida*. Madrid: INJUVE.
- COMAS, D.; GRANADO, O. (2002). *El rey desnudo: componentes del fracaso escolar*. Plataforma de Organizaciones de Infancia.
- COMISIÓN EUROPEA. DIRECCIÓN GENERAL DE INVESTIGACIÓN (2001). «Promover la excelencia mediante la integración de la igualdad entre géneros». *Informe del Grupo de trabajo de ETAN sobre las mujeres y la ciencia*. Luxemburg: Oficina de Publicacions Oficials de les Comunitats Europees. Disponible a Internet: <<http://www.cordis.lu/rtd2002/science-society/women.htm>>.
- CONSEJO ECONÓMICO Y SOCIAL (CES) (2004). *Segundo informe sobre la situación de las mujeres en la realidad sociolaboral española*. Madrid: CES.
- GARCÍA DE CORTÁZAR, M. L.; GARCÍA DE LEÓN, M. A. (1998). *Mujeres en minoría. Una investigación sociológica sobre la catedráticas de universidad en España*. Madrid: CIS.
- GARCÍA DE LEÓN, M. A.; GARCÍA DE CORTÁZAR, M. L. (dir.) (2001). *Las académicas (profesorado universitario y género)*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- GRAÑERAS, M. (2003). *Trayectorias personales y profesionales de mujeres con estudios tradicionalmente masculinos*. Madrid: CIDE / Instituto de la Mujer.
- GRAÑERAS, M. [et al.] (2001). *Las mujeres en el sistema educativo*. Madrid: CIDE / Instituto de la Mujer.
- GUIL, A. (2005). «Techos de cristal universitarios: buscando, visibilizando e interpretando datos». A: MAQUIEIRA, V. [et al.]. *Democracia, feminismo y universidad en el siglo XXI* (pàg. 187-198). Madrid: Universidad Autónoma.
- IZQUIERDO, M. J. (dir.) (2004). *El sexisme a la Universitat Autònoma de Barcelona. Propostes d'actuació i dades per a un diagnòstic*. Bellaterra: UAB.

- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA. CONSEJO DE COORDINACIÓN UNIVERSITARIA (2005). *Datos y cifras del sistema universitario. Curso 2005-2006*. Madrid: Secretaría General Técnica.
- PÉREZ SEDEÑO, E. (2005). «Qué dicen y qué ocultan las estadísticas». A: MAQUIEIRA, V. [et al.]. *Democracia, feminismo y universidad en el siglo XXI* (pàg. 77-90). Madrid: Universidad Autónoma.
- PÉREZ SEDEÑO, E. (dir.) (2003). *La situación de las mujeres en el sistema educativo de ciencia y tecnología en España y su contexto internacional. Programa de análisis y estudios de acciones destinadas a la mejora de la calidad de la enseñanza superior y de actividades del profesorado universitario* (Ref.: S2/EA2003-0031). Disponible a: <http://www.tecnociencia.es/fecyt/uploads/mujerescienciaytecnologia_63.pdf>.
- UNIDAD DE MUJERES Y CIENCIA (2007). *Académicas en cifras 2007*. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia.

3. Igualtat d'oportunitats en matèria de grups socialment desfavorits

3.1. Introducció

Continuant amb la línia de feina que s'ha anat realitzant durant aquests darrers cursos acadèmics a l'Oficina, i fruit dels punts bàsics treballats als informes anteriors, hem aprofundit en la recerca d'informació dels trets de l'alumnat universitari. Per a l'obtenció de dades sobre l'exclusió social dins la comunitat universitària, s'ha continuat treballant amb el sistema d'indicadors elaborat en el darrer informe, els quals ens permeten detectar possibles desigualtats o grups en risc d'exclusió social de manera objectiva. Aquests indicadors varen ser proposats, discutits i elaborats per tot l'equip de l'Oficina per a la Igualtat d'Oportunitats entre Dones i Homes de la UIB.

Tal com hem fet cada curs, aquest quart informe està redactat de forma retrospectiva, és a dir, les dades presentades i analitzades corresponen al curs acadèmic 2006-2007. La nostra font estadística a la UIB ha estat el Servei d'Estadística i Qualitat Universitària; les altres fonts consultades als àmbits autonòmic i estatal han estat les estadístiques del Ministeri d'Educació i Ciència, de l'Institut de la Dona i de l'Institut Balear d'Estadística.

Abans de mostrar dades estadístiques relatives a l'alumnat de la UIB i de mostrar una panoràmica de l'estat de la qüestió en aquesta universitat, veiem important contextualitzar el problema dins un marc teòric, tant global com concret, dins l'àmbit de la comunitat autònoma i el seu reflex a la Universitat. Aquest marc és indispensable per poder comprendre què s'entén per aquestes variables i quins són els indicadors necessaris i pertinents per estudiar-les.

El concepte d'exclusió és relativament jove, de fet encara no en trobam una definició comuna, consensuada i acceptada pel conjunt de les ciències socials. Es tracta d'un concepte complex i ampli, al qual manquen, doncs, delimitacions quant al seu abast. Sobre això, Marco (2000) ens explica que aquest concepte

és una valuosa eina analítica dels fenòmens i les situacions de desigualtat i pobresa, situacions que es produeixen a les societats actuals postindustrials. L'exclusió es pot donar en diferents àmbits, tant globals com locals.

És important deixar clar que l'exclusió i les desigualtats són condicions inherents a la dinàmica del sistema, i que és fonamental l'aplicació de polítiques actives i integrals que, malgrat que no siguin tractades com a problema estructural, puguin oferir una cobertura social en forma de drets inalienables que permetin una igualtat d'oportunitats i d'accés als recursos.

L'exclusió social no solament s'identifica amb la pobresa: conjuntament amb la precarietat, n'és la manifestació més visible, però no l'única. La qüestió de l'exclusió preocupa en l'àmbit dels països desenvolupats, ja que afecta la vida quotidiana de les persones i un ampli espectre de la societat, limita l'accés als drets fonamentals i a les oportunitats vitals de les persones, que queden excloses de les dinàmiques socials i dels processos de participació que fan una ciutadania plena.

Segons la Unió Europea, l'exclusió social i, principalment, el risc d'exclusió social constitueixen un dels temes més preocupants actualment. Així, al Pla nacional d'acció per a la inclusió social de 2001 s'especifica què entén per exclusió social la Comissió Europea que fa feina sobre aquest tema:

- Baixa renda i vulnerabilitat.
- És un fenomen multidimensional: comprèn la igualtat d'accés al mercat de treball, a l'educació, a la salut, al sistema judicial, als drets, a l'adopció de decisió i a la participació.
- És un fenomen estructural: les tendències que remodelen actualment les nostres societats poden, a més d'implicar efectes positius, incrementar el risc d'exclusió social.

En aquesta mateixa línia, l'exclusió és definida per Tezanos (1999) com un procés dinàmic que pot dur la persona de situacions més o menys integrades a situacions de més vulnerabilitat i finalment a l'exclusió social. L'exclusió es defineix per oposició a la integració i a la inclusió: això es duu a terme perquè

existeixen processos de dualització i segregació social que permeten que existeixi, d'una banda, un sector poblacional integrat i, de l'altra, un d'exclòs dels àmbits formatius, laborals, culturals i socials. Segons Castel (1999), entre la integració i l'exclusió podem diferenciar una sèrie de passos o tres zones oscil·lants:

- Zona d'integració: caracteritzada per un treball estable i unes relacions socials i familiars sòlides.
- Zona de vulnerabilitat: caracteritzada per la inestabilitat laboral o relacional i una protecció o cobertura social dèbil.
- Zona d'exclusió: caracteritzada pel progressiu aïllament social i l'expulsió del mercat de treball.

Així doncs, podem dir que les situacions de risc es caracteritzen perquè la persona en qüestió: a) té un determinat estil de vida incompatible amb determinats processos d'aprenentatge; b) forma part d'un col·lectiu que viu en una situació de dificultat o necessitat social, i c) viu en determinats contextos, no necessàriament pobres. Per tant, risc és estar en una situació amb més probabilitats que arribi a produir-se un determinat esdeveniment. Per Vélaz de Medrano (2002), parlar de risc és parlar de probabilitats perquè es doni l'exclusió; per tant, quan parlem d'intervenció sobre situacions de risc, parlem de reduir-ne les probabilitats.

Les causes de l'exclusió social són causes estructurals, per tant legitimades i reproduïdes des de diferents àmbits, entre els quals es troba l'escola. Únicament si aquesta adopta una perspectiva constructivista i multicultural en la seva intervenció educativa, podrà oferir més oportunitats i reduir el nivell de desigualtats. O, almenys, crear una escola menys discriminatòria. Els agents d'intervenció socioeducativa tenen un paper fonamental en l'atenció a aquesta diversitat, tant dins el sistema educatiu formal com el no formal.

Un altre problema que és un possible focus d'exclusió social el representa l'abandó prematur en l'educació, el fracàs escolar i la manca de titulació de molts i moltes joves. Aquests són problemes comuns a tota la Unió Europea. De fet, hi ha diversos organismes que afirmen que el nombre de joves que

abandonen prematurament el sistema educatiu augmenta progressivament amb l'edat (Eurydice 1998). A Espanya, el Ministeri d'Educació i Ciència reconeix l'any 2005 entre un 25% i un 30% de fracàs escolar, i un 30,8% d'abandó prematur. Es considera abandó escolar prematur el fet que els joves entre 18 i 24 anys, un cop finalitzats els estudis de secundària (l'etapa d'educació obligatòria), no continuïn formant-se en estudis superiors. Els percentatges més alts d'aquest tipus d'abandó es donen a Ceuta, Melilla, les Illes Balears i Múrcia.⁸ L'any 2005 la mitjana d'abandó escolar prematur als països de la Unió Europea és del 14,9% i Espanya es troba entre els països amb percentatges més elevats. A les Illes Balears les taxes d'abandó prematur són preocupants, ja que estam parlant d'un 40%. Això representa un 9,2% per damunt de la mitjana nacional, i continua essent el País Basc la comunitat amb un índex més baix d'abandó escolar (13,9%).

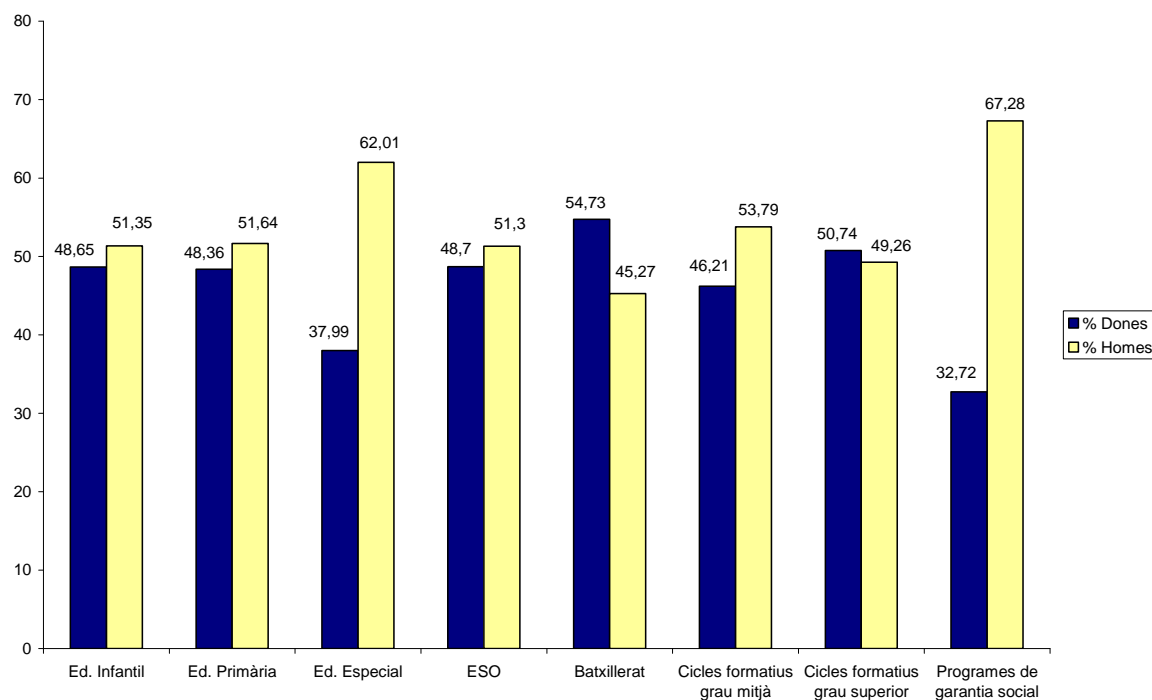
Malgrat aquestes dades preocupants i molt per damunt de la mitjana respecte a altres països de la Unió Europea, el percentatge d'abandó prematur dels estudis s'ha anat reduint al llarg dels darrers anys i ha baixat 6,1 punts des de 1994. Hem de destacar que en tots aquests anys l'abandó masculí és més alt que el femení.

D'altra banda, si analitzam la presència de dones i homes en el sistema educatiu en l'ensenyança general, per nivell educatiu i gènere, el curs acadèmic 2005-2006, veiem a la taula següent que a les etapes d'infantil i primària la presència de nines i nins està equilibrada. Nines i dones s'han incorporat a les aules fins al punt de poder afirmar a la primera dècada del segle XXI que les dones són majoria en els nivells postobligatoris d'ensenyament, amb excepció dels estudis de formació professional, on es dirigeixen majoritàriament els homes. Malgrat el fet de tractar-se d'estudis molt masculinitzats, existeixen branques professionals, com perruqueria i estètica, moda i confecció i serveis a la comunitat, on la presència femenina arriba quasi fins al 100%. En contrast amb aquestes dades, hi ha branques professionals

⁸ MEC. Instituto de Evaluación. Sistema estatal de indicadores de la educación 2006.

típicament masculines, com la mineria, metalls, maritimopesquera, electrònica, automoció, construcció i obres agràries.

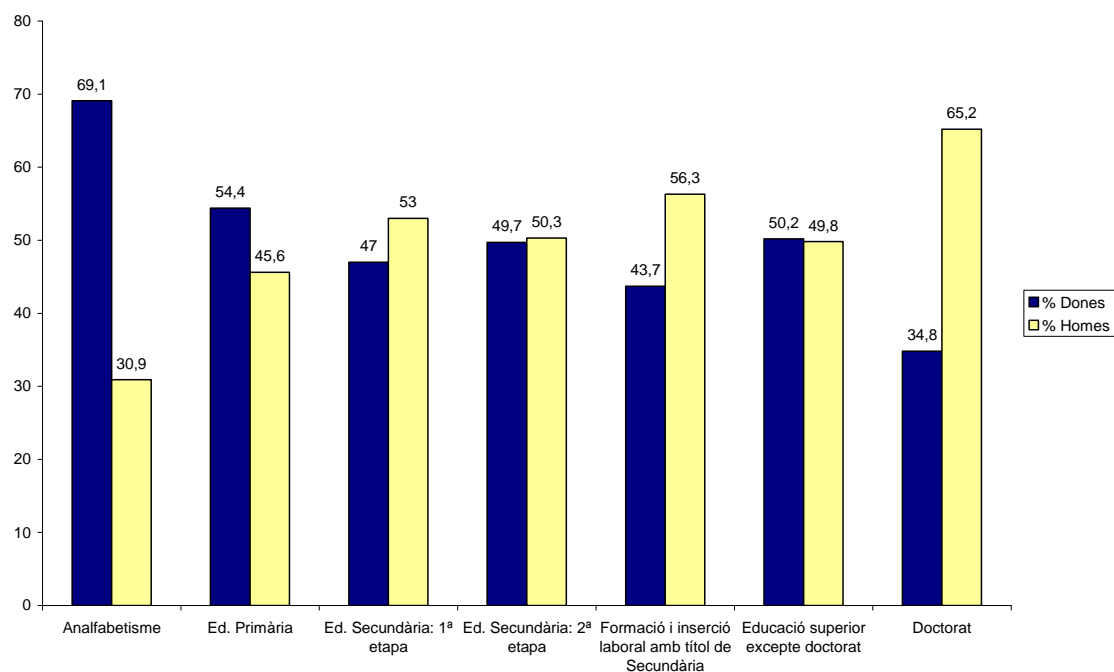
Gràfic 16. Percentatge d'alumnat matriculat en l'ensenyança de règim general, per nivell educatiu i gènere. Curs 2005-2006.⁹

⁹ Estadística extreta de l'Institut de la Mujer [en línia] [consulta: 1 de juny de 2008]

<http://www.mtas.es/mujer/mujeres/cifras/educacion/nivel_estudios.htm>.

Gràfic 17. Població a partir de 16 anys per nivell màxim d'estudis assolits. Any 2007.¹⁰

Segons aquest gràfic, el nombre de dones analfabetes a Espanya supera de més del doble el nombre d'homes. Aquestes xifres tan elevades són degudes al fet que a Espanya conviuen diferents generacions de dones que es podrien classificar en: dones que varen néixer i créixer durant la dictadura franquista, dones que malgrat que varen néixer durant la dictadura varen viure activament la transició i dones posttransició que han nascut en democràcia. Els alts índexs d'escolarització de nins i nines a les etapes d'infantil i primària, com també a l'etapa d'educació secundària obligatòria, descarten que el nombre de dones analfabetes sigui de la tercera generació esmentada i indiquen que es tracta de dones grans que no han tingut l'oportunitat d'accedir a l'educació en la mateixa mesura que els seus congèneres homes.

A l'educació primària, primera etapa obligatòria en el nostre sistema educatiu, veiem que el gràfic indica una lleugera diferència a favor de les nines. Això és

¹⁰ Estadística extreta de l'Instituto de la Mujer [en línia] [consulta: 1 de juny de 2008]

<http://www.mtas.es/mujer/mujeres/cifras/educacion/nivel_estudios.htm>.

conseqüència del fet que en el nostre país neixen més nines que nins. L'educació secundària obligatòria es divideix en primera i segona etapa, que finalitzaria teòricament als 16 anys. Es veu que a la primera etapa hi ha un 6% més de nins que de nines, mentre que a la segona etapa, la que correspon a tercer i quart d'ESO, s'equilibra el nombre d'alumnes aproximadament al 50%. Aquest fet coadjuvarà, sens dubte, a un procés de reducció automàtica de les disparitats assenyalades anteriorment quant al nivell d'educació d'homes i dones.

La taxa d'escolarització dels joves entre 16 i 17 anys ha pujat de forma notable els darrers anys. És significatiu que la taxa neta d'escolaritat femenina sigui superior a la masculina. Això es pot veure al gràfic, ja que el nombre d'alumnes homes que segueixen itineraris de formació professional és més d'un 10% més alt que el de dones que es decideixen per aquesta opció.

Quant a l'educació superior, és a dir, diplomatures o llicenciatures, es pot veure que hi ha lleugerament més dones que homes, tendència que decau rotundament en el cas dels estudis de tercer cicle, on són els homes els que accedeixen als títols de doctor. Paradoxalment, segons les dades disponibles, el nombre de dones és més alt que el d'homes en els estudis universitaris, i a la vegada treuen estadísticament millors resultats acadèmics que els homes. Malgrat això, són els homes els que s'animen a cursar els tercers cicles, a ascendir als graons més elevats de l'escala acadèmica.

El recent informe *Las políticas educativas en España: Ranking de excelencia educativa* (2007), elaborat per l'organització Profesionales por la Ética, ha avaluat cinquanta indicadors de l'ensenyança no universitària a tot l'Estat relacionats amb l'escolarització, la graduació, la idoneïtat, l'abandó educatiu, la despesa pública i la qualitat dels recursos educatius. Aquest informe conclou que la nostra comunitat autònoma obté una puntuació de 3,08 (sobre 10), juntament amb Andalusia (2,09), les Canàries (2,44) i la Comunitat Valenciana (3,96), entre d'altres. Les millors puntuacions del rànquing les treuen el País Basc (9,37), Navarra (7,41) i Astúries (7,28).

Respecte al fracàs escolar, el 30% de l'alumnat espanyol no finalitza la secundària i el 41% dels que l'acaben, repeteixen curs. A més, a batxillerat es gradua només el 44,2%, i únicament hi ha un 18% de llicenciats. L'informe destaca que a les Illes Balears un 61% de la població acaba la secundària i no va a cursar estudis posteriors; encara més, d'aquests que finalitzen la secundària, la meitat acaben els estudis amb retard.

3.2. L'alumnat estranger de la UIB

3.2.1. Població estrangera a les Illes Balears

Per tal d'estudiar la població estrangera que hi ha a la nostra universitat i les seves necessitats o mancances, oferim una visió general de la població estrangera a les Illes Balears, amb les dades desagregades per gènere.

Com es pot veure a la taula 11, entre la població europea resident a les Illes Balears hi ha 29.189 alemanys, 19.803 britànics, 11.933 italians i 7.126 francesos. Quant a la població no comunitària, el grup més nombrós és el que prové de l'Amèrica Llatina, més concretament de l'Equador, l'Argentina i Colòmbia, amb 13.100, 11.129 i 9.026 persones respectivament. Dels països d'Àfrica, el Marroc és el que té més població desplaçada a les Illes Balears: són 17.935 persones. La informació desagregada per gènere es pot veure a la taula següent. Totes aquestes dades són extretes de l'Institut Balear d'Estadística.

Taula 8. Nombre de persones estrangeres a les Illes Balears, per nacionalitat i gènere¹¹

Nacionalitat	Total	Homes	Dones	Nacionalitat	Total	Homes	Dones
Alemanya	29.189	14.564	14.625	Argentina	11.129	5.658	5.471
Regne Unit	19.803	9.535	10.268	Colòmbia	9.026	4.097	4.929
França	7.126	3.408	3.718	Equador	13.100	6.300	6.800
Itàlia	11.933	7.019	4.914	Perú	1.550	702	848
Rússia	940	236	704	Bolívia	6.161	2.700	3.461
Ucraïna	1.056	489	567	Resta nacionalitats d'Amèrica	17.166	7.635	9.531
Romania	7.025	3.682	3.343	Xina	2.867	1.705	1.162
Bulgària	6.369	3.209	3.160	Resta nacionalitats d'Àsia	2.273	1.345	928
Resta nacionalitats de la UE-27	14.884	7.067	7.817	Oceania i apàtrides	156	70	86
Marroc	17.935	11.788	6.147				
Resta nacionalitats d'Àfrica	7.560	5.480	2.080				

3.2.2. Alumnat estranger de la UIB

A la Universitat, la població estrangera que hi té més representació és l'alemanya, amb un total de 107 alumnes, seguida de l'argentina, amb 79 alumnes, i la italiana, amb 61. Les segueixen l'equatoriana, amb 29 alumnes, la francesa, amb 27, i la colombiana, amb 25 alumnes. S'observa una tendència al predomini femení en el nombre de matrícules realitzades, molt per damunt del nombre de matriculacions realitzades per homes. En el cas d'alumnes de nacionalitat espanyola matriculats el curs acadèmic passat, es pot veure que hi ha una diferència de 2.605 dones més que homes. Aquesta tendència és

¹¹ Institut Balear d'Estadística [en línia] [consulta: abril de 2008].

freqüent gairebé en totes les universitats de l'Estat espanyol, on hi ha més nombre de matriculacions femenines que no pas masculines. Malgrat això, existeixen carreres on hi ha molt baixa presència d'un dels dos sexes, i es donen casos de carreres tradicionalment masculines i carreres tradicionalment femenines com a conseqüència de la influència dels rols i estereotips de gènere sobre l'alumnat.

Taula 9. Nombre d'alumnes matriculats a la UIB per nacionalitat i gènere. Any acadèmic 2006-2007.

Nacionalitat	Dones	Homes	Total	Nacionalitat	Dones	Homes	Total
Espanyola	7.914	5.309	13.223	Dominicana	3	0	3
Alemanya	67	40	107	Guatemalenca	1	0	1
Argentina	49	30	79	Filipina	2	1	3
Italiana	37	24	61	Irlandesa	1	1	2
Britànica	18	2	20	Polonesa	5	2	7
Francesa	16	11	27	Boliviana	5	2	7
Nord-americana	6	5	11	Soviètica	2	0	2
Peruana	10	4	14	Lituana	1	0	1
Colombiana	15	10	25	Estoniana	2	0	2
Sueca	9	4	13	Grega	2	0	2
Búlgara	16	4	20	Gambiana	1	0	1
Romanesa	16	4	20	Armènia	0	1	1
Brasilera	8	7	15	Iraniana	0	2	2
Cubana	10	4	14	Moldava	1	0	1
Equatoriana	19	10	29	Islandesa	1	0	1
Mexicana	8	10	18	Israeliana	1	0	1
Uruguaiiana	8	4	12	Iugoslava	0	1	1
Xilena	5	8	13	Bosniana	1	0	1
Austríaca	7	1	8	Suïssa	2	2	4
Eslovena	3	1	4	Ucraïnesa	5	0	5
Holandesa	5	3	8	Algeriana	9	6	15
Portuguesa	5	1	6	Libanesa	1	0	1
Veneçolana	7	2	9	Danesa	1	1	2
Sud-africana	0	1	1	Nicaragüenca	2	0	2
Marroquina	4	3	7	Paraguaiana	2	1	3
Noruega	3	0	3	Txeca	1	0	1
Finlandesa	1	0	1	Croata	0	1	1
Belga	4	2	6	Russa	7	2	9
Xinesa	2	2	4				

3.2.3. Alumnat estranger comparat amb les dades d'altres universitats

En aquest punt es comparen les dades de l'alumnat estranger de la UIB amb les dades disponibles d'altres universitats de l'Estat espanyol, com també per comunitats autònomes. Totes les dades s'han obtingut a partir del Ministeri d'Educació i Ciència.

Com es pot apreciar a la taula 13, les universitats de Madrid i Catalunya són les que tenen més volum d'alumnat estranger matriculat, seguides de Sevilla i Granada. Com especifica la taula, a la nostra universitat, el curs acadèmic passat es registraren un total de 13.363 alumnes, amb un total de 436 estrangers; un 27,5% (120) pertany a la Unió Europea, mentre que el 72,5% (316) és extracomunitari.

Un fenomen comú en totes les universitats de l'Estat és que el percentatge més alt d'alumnat estranger és de països de fora de la Unió Europea.

La taula 14 representa l'alumnat estranger matriculat a primer i segon cicle per comunitats autònomes. En total hi ha 29.636 persones estrangeres, de les quals 7.885 són de la Unió Europea i 21.751 d'altres països. La comunitat autònoma amb més nombre d'alumnat estranger és Madrid, que té 1.638 persones de la Unió Europea estudiant-hi, cosa que representa un 25,5% de l'alumnat total estranger, i 4.786 persones d'àmbit extracomunitari, cosa que representa la majoria de l'alumnat estranger, amb un percentatge d'un 74,5%. Seguint aquesta comunitat hi ha Catalunya, amb 1.337 alumnes de la Unió Europea, cosa que representa un 25,8% de l'alumnat comunitari enfront del 74,2% que prové de països de fora la Unió Europea (3.855 estudiants). Segueixen Andalusia, amb un 19,4% d'alumnat pertanyent a la Unió Europea i amb un 80,6% d'alumnat d'altres països; la comunitat Valenciana, amb un 23,6% d'alumnat comunitari i un 76,4% d'altres indrets, suma un total de 3.489 alumnes estrangers. A Galícia i Extremadura és on hi ha més percentatge d'estudiants comunitaris (55,9% i 61,4% respectivament) que d'extracomunitaris (44,1% i 38,6% respectivament).

Taula 10. Alumnat estranger matriculat a primer i segon cicle, per universitat.
Any acadèmic 2006-2007.

	TOTAL	Total estrangers		Total UE		Altres	
		Total	%	Total	%	Total	%
Totes les comunitats autònomes	1.265.480	27.116	2,1	7.172	26,4	19.944	73,6
La Corunya	20.980	121	0,6	26	21,5	95	78,5
Alcalá	17.360	412	2,4	65	15,8	347	84,2
Alacant	25.924	842	3,2	226	26,8	616	73,2
Almeria	1.1411	200	1,8	39	19,5	161	80,5
Autònoma de Barcelona	35.385	1.172	3,3	304	25,9	868	74,1
Autònoma de Madrid	28.947	766	2,6	215	28,1	551	71,9
Barcelona	49.435	1.745	3,5	410	23,5	1.335	76,5
Burgos	8.130	57	0,7	6	10,5	51	89,5
Cadís	19.582	245	1,3	68	27,8	177	72,2
Cantàbria	10.777	100	0,9	20	20,0	80	80,0
Carlos III de Madrid	16.680	487	2,9	52	10,7	435	89,3
Castella - la Manxa	26.633	178	0,7	24	13,5	154	86,5
Complutense de Madrid	77.827	2.498	3,2	561	22,5	1.937	77,5
Còrdova	17.968	204	1,1	47	23,0	157	77,0
Extremadura	23.317	197	0,8	121	61,4	76	38,6
Girona	11.432	369	3,2	72	19,5	297	80,5
Granada	54.092	1.788	3,3	380	21,3	1.408	78,7
Huelva	9.974	80	0,8	20	25,0	60	75,0
Illes Balears	13.363	436	3,3	120	27,5	316	72,5
Jaén	14.320	152	1,1	5	3,3	147	96,7
Jaume I de Castelló	12.402	309	2,5	58	18,8	251	81,2
La Laguna	22.701	671	3,0	157	23,4	514	76,6
La Rioja	6.453	53	0,8	5	9,4	48	90,6
Las Palmas de Gran Canaria	21.638	586	2,7	169	28,8	417	71,2
Lleó	13.850	1.074	7,8	598	55,7	476	44,3
Lleida	7.592	117	1,5	68	58,1	49	41,9
Màlaga	33.590	1.116	3,3	227	20,3	889	79,7
Miguel Hernández	10.722	275	2,6	50	18,2	225	81,8
Múrcia	26.832	346	1,3	71	20,5	275	79,5
Oviedo	27.984	158	0,6	34	21,5	124	78,5
Pablo de Olavide	8.320	66	0,8	15	22,7	51	77,3
País Basc	45.615	402	0,9	85	21,1	317	78,9
Politécnica de Cartagena	5.944	71	1,2	2	2,8	69	97,2
Politécnica de Catalunya	30.471	819	2,7	164	20,0	655	80,0
Politécnica de Madrid	36.187	1.215	3,4	560	46,1	655	53,9
Politécnica de València	33.248	720	2,2	140	19,4	580	80,6
Pompeu Fabra	9.713	308	3,2	82	26,6	226	73,4
Pública de Navarra	7.253	123	1,7	28	22,8	95	77,2
Rey Juan Carlos	18.887	354	1,9	1	0,3	353	99,7
Rovira i Virgili	11.345	109	1,0	41	37,6	68	62,4
Salamanca	26.311	535	2,0	206	38,5	329	61,5

Santiago	28.072	246	0,9	137	55,7	109	44,3
Sevilla	57.687	839	1,5	111	13,2	728	86,8
UNED	144.649	2.253	1,6	646	28,7	1.607	71,3
València Estudi General	44.892	1.159	2,6	301	26,0	858	74,0
Valladolid	26.419	286	1,1	66	23,1	220	76,9
Vigo	21.788	497	2,3	320	64,4	177	35,6
Saragossa	31.378	360	1,1	49	13,6	311	86,4

Taula 11. Alumnat estranger matriculat a primer i segon cicle, per comunitats autònomes. Any acadèmic 2006-2007.

	TOTAL	TOTAL estrangers		UE		Altres	
		Total	%	Total	%	Total	%
Total comunitats autònomes	1.405.894	29.636	2,1	7.885	26,6	21.751	73,4
Universitats presencials	1.222.464	26.754	2,2	7.078	26,5	19.676	73,5
Andalusia	226.944	4.690	2,1	912	19,4	3.778	80,6
Aragó	31.755	362	1,1	50	13,8	312	86,2
Principat d'Astúries	2.7984	158	0,6	34	21,5	124	78,5
Illes Balears	13.363	436	3,3	120	27,5	316	72,5
Illes Canàries	44.339	1.257	2,8	326	25,9	931	74,1
Cantàbria	10.777	100	0,9	20	20,0	80	80,0
Castella i Lleó	83.577	2.080	2,5	914	43,9	1.166	56,1
Castella - la Manxa	26.633	178	0,7	24	13,5	154	86,5
Catalunya	1.75.058	5.192	3,0	1.337	25,8	3.855	74,2
Extremadura	23.317	197	0,8	121	61,4	76	38,6
Galícia	70.840	864	1,2	483	55,9	381	44,1
Comunitat de Madrid	231.799	6.424	2,8	1.638	25,5	4.786	74,5
Regió de Múrcia	37.906	464	1,2	88	19,0	376	81,0
Navarra	16.020	365	2,3	83	22,7	282	77,3
País Basc	56.862	445	0,8	98	22,0	347	78,0
La Rioja	6.453	53	0,8	5	9,4	48	90,6
Comunitat Valenciana	138.837	3.489	2,5	825	23,6	2.664	76,4
Universitats no presencials	183.430	2.882	1,6	807	28,0	2.075	72,0
UNED	144.649	2.253	1,6	646	28,7	1.607	71,3
Oberta de Catalunya	38.781	629	0,0	161	25,6	468	74,4

3.3. Indicadors emprats per a l'elaboració de l'informe

Segons el II Pla nacional d'acció social (2003-2005), l'exclusió social presenta un caràcter multidimensional i polièdric tant en la seva gènesi com en la seva plasmació social. D'aquesta manera, poden identificar-se un seguit d'àmbits en els quals els diferents col·lectius estarien exposats a possibles processos d'exclusió social. Concretament, els àmbits en qüestió són els següents:

- Pobresa, en el sentit d'ingressos econòmics
- Dificultat en la integració laboral
- Problemes d'accés a l'educació i als mínims educatius
- Absència d'un habitatge digne
- Manca de salut, de capacitat psicofísica o d'assistència sanitària
- Absència o insuficiència de suports familiars
- Àmbits de marginació social
- Dificultat en l'accés a la justícia
- Problemes per a l'accés o l'aprenentatge de les noves tecnologies

Els indicadors que s'han treballat des de l'Oficina per a la Igualtat són presentats per gènere, any acadèmic, estudis i cicle que es cursa. Agruparem els indicadors treballats en tres blocs: un de tipus econòmic, en què queden recollides les despeses o principals dificultats econòmiques que puguin presentar l'alumnat i/o les seves famílies; un altre de caire social, on es recull la nacionalitat, l'edat, la dificultat d'accés a les noves tecnologies i idiomes, i, finalment, un de tipus cultural, que consideram rellevant perquè pot ser la causa de l'exclusió social, encara que no té per què anar-hi íntimament relacionat.

3.3.1. Indicadors relatius al nivell econòmic

Faran referència a tots aquests indicadors les dades següents:

- Lloc de residència durant el curs escolar, amb indicació del municipi.
Quedarà recollit per:

1. Municipi de residència durant el curs escolar
 2. Distància aproximada en quilòmetres des del lloc de residència fins a la Universitat
 3. Transport públic; nombre d'autobusos i/o trens que s'agafen per accedir a la Universitat
 4. Temps en hores que es tarda des de la residència a la Universitat en transport públic o privat
- Tipus de residència durant el curs. Quedarà recollit en:
 1. Casa de lloguer
 2. Casa familiar / en propietat
 3. Residència d'estudiants
 - Nombre d'habitants de la residència: nombre de persones que viuen al domicili, indicant-ne les edats, el parentiu o el tipus de relació
 - Nombre d'habitacions d'ús exclusiu per persona i nombre d'habitacions d'ús compartit
 - Nivell socioeconòmic familiar
 - Nivell socioeconòmic dels alumnes matriculats
 - Feina per persona que pot suposar un suport econòmic a l'economia familiar
 - Treball del pare/mare/germans/germanes/ell/ella, especificant-ne el tipus de jornada laboral i la categoria professional
 - Dificultat per arribar a fi de mes
 - Causa d'aquesta dificultat en cas que n'hi hagi:
 1. Ajudes econòmiques que aporta a l'economia familiar
 2. Endeutaments
 3. Altres
 - Membres en situació d'atur, indicant-ne parentiu, pare, mare, germà/ana, ell/ella i tipus d'atur:
 1. Aturat de llarga durada
 2. Aturat perquè és fix discontinu
 3. Aturat eventual
 - Alumnat becat
 - Tipus de beca:
 1. Estatal, autonòmica o vinculada a una empresa

- 2. Habitatge, transport, material o altres
- 3. Beques de mobilitat: nombre d'alumnes que tenen una beca de mobilitat d'un programa europeu o estatal
- Inversió econòmica necessària per als estudis
- Inversió mensual necessària en material escolar per poder cursar els seus estudis

3.3.2. Indicadors de tipus social

Faran referència a tots aquests indicadors les dades següents:

- Nacionalitat. Nombre d'alumnes matriculats per nacionalitat i anys de residència a Espanya.
- Nivell d'idiomes. Es recollirà quants idiomes domina l'alumne i la seva llengua materna.
- Assistència a classes de català. Nombre d'alumnes que assisteixen a classes de català i si provenen de cap beca de mobilitat, són mallorquins o peninsulars.
- Nivell d'estudis màxim dels membres familiars. Es recull el tipus de parentiu i el nivell màxim d'estudis assolit: primària, secundària, formació professional, estudis universitaris de primer, segon o tercer cicle.
- Dedicació necessària per als estudis. Nombre d'hores setmanals necessàries per superar amb èxit els estudis, tenint en compte l'horari lectiu i la feina que es realitza a casa.
- Medicació o malaltia. Nombre d'alumnes que pateixen alguna malaltia que per la seva tipologia o per la medicació suposa una dificultat en el seu horari lectiu o en el seu estudi.
- Responsabilitats familiars. Nombre d'alumnes amb càrregues familiars permanents i nombre d'hores dedicades.
- Accés a les noves tecnologies. Nombre d'alumnes que manifesten una dificultat d'accés a les noves tecnologies recollint:
 - 1. Accés a ordinador
 - 2. Accés a Internet
- Característiques sociodemogràfiques de l'alumnat.

- Nombre d'alumnes matriculats per estudis, franges d'edat i estat civil.

3.3.3. Indicadors de tipus cultural

Faran referència a tots aquests indicadors les dades següents:

- Costums culturals. Alumnes integrats en grups culturals determinats que puguin representar qualche tipus d'interferència amb els estudis.
- Identificació amb tribus urbanes. Nombre d'alumnes que s'identifiquen amb una tribu urbana, tipus de tribu urbana i si han percebut exclusió social per això.
- Orientació sexual. Nombre d'alumnes que per la seva condició sexual es puguin considerar en qualche moment discriminats/ades.

3.4. *Conclusions i intencions per a futurs informes*

Tal com apuntàvem als informes dels cursos anteriors, a la nostra universitat, com a la resta d'universitats del nostre entorn, s'està produint un canvi en el perfil de l'alumnat que, si bé és enriquidor per a tothom, eventualment pot necessitar mesures concretes perquè es garanteixin els principis d'igualtat d'oportunitats i d'igualtat de tracte.

D'altra banda, continuen produint-se canvis dins la legislació civil (tant estatal com autonòmica) amb l'objectiu d'eliminar les desigualtats en determinats col·lectius. A més a més, i també com indicàvem al darrer informe de l'Oficina, l'existència de diferents models de convivència familiar ens indiquen que seria convenient adaptar els usos i costums de les dinàmiques socials i dels tràmits administratius a les noves relacions interpersonals i a la nova terminologia establertes, de manera que reflecteixin de forma adequada els canvis esmentats. A més, caldria continuar col·laborant en l'àmbit educatiu i institucional per eliminar les possibles restes d'expressions i actituds que puguin perpetuar situacions de desigualtat i marginació social.

3.5. Referències

- AA. VV. (2004). *Colectivos en riesgo de exclusión: inmigrantes, minorías étnicas y perspectiva de género*. A Coruña: Instituto Gallego de Iniciativas Sociales y Sanitarias.
- ARAYA, D. R. «Internet, política y ciudadanía». *Nueva Sociedad* 195, gener-febrer 2005. Caracas (Veneçuela) [en línia] [consulta: 2 de febrer] <<http://www.alfa-redi.org/privacidad/documento.shtml?x=4371>>.
- ARRIBA, G. A. «El concepto de exclusión en política social». *Unidad de Políticas Comparadas. Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC)*. Gener de 2002 [en línia] [consulta: 1 de febrer de 2005] <<http://www.iesam.csic.es/doctrab2/dt-0201.pdf>>.
- CASTEL, R. (1999). *La metamorfosis de la cuestión social*. Barcelona: Paidós.
- DIVISIÓ DE POLÍTICA SOCIAL Y DESARROLLO DEL DEPARTAMENTO DE ASUNTOS ECONÓMICOS Y SOCIALES DE LA SECRETARÍA DE LAS NACIONES UNIDAS «Hora de acabar con la pobreza». *Boletín sobre la erradicación de la pobreza* 8. Maig de 2002. Litho in United Nations, New York [en línia] [consulta: 1 de febrer de 2005] <http://www.un.org/esa/socdev/poverty/documents/boep_08_2002_ES.pdf>.
- ESPLUGA, E.; BALTIÉRREZ, J.; LEMKOW, L. *Relaciones entre la salud, el desempleo de larga duración y la exclusión social de los jóvenes en España*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona [en línia] [consulta: 1 de febrer de 2005] <www.ucm.es/BUCM/revistas/trs/02140314/articulos/CUTS0404110045A.PF>.
- EURYDICE (1998). *Medidas adoptadas por los Estados miembros de la Unión Europea para ayudar a los jóvenes sin titulación*. Bruselas: Unidad Europea de Eurydice / Comisión Europea.
- GLAZMAN, N. R. (2001). *Evaluación y exclusión en la enseñanza universitaria*. Barcelona: Paidós Educador.

- GUIDELINES, G. «Pautas de buena práctica». *Cultural Applications: Local Institutions Mediating Electronic Resources* [en línea] [consulta: 1 de febrer de 2005]
<<http://www.calimera.org/Lists/Country%20files/Forms/AllItems.aspx>>.
- INSTITUTO DE LA MUJER. *Indicadores para el estudio de la exclusión social en España desde la perspectiva de género*. Madrid.
- CONSEJO ECONÓMICO Y SOCIAL. *La pobreza y la exclusión social en España: propuestas de actuación en el marco del plan nacional para la inclusión social (Sesión extraordinaria del Pleno de 30 de mayo de 2001)*. Madrid: Consejo Económico y Social. [en línea] [consulta: 2 de febrer de 2005]
<<http://www.discapnet.es/Discapnet/Castellano/Documentos/Tecnica/La+Pobreza+y+la+Exclusi%C3%B3n+Social+en+Espa%C3%B1a:+Propue+stas+de+Actuaci%C3%B3n+en+el+Marco+del+Plan+Nacional+pa.htm>>.
- MANZAZO, S. N. «Trabajando con jóvenes en riesgo de exclusión social». *Revista Mejicana de Orientación Educativa* 6. Juliol-octubre de 2005 [en línea] [consulta: 1 de febrer de 2005]
<www.remo.ws/revista/n6/n6-manzano.htm>.
- MARCO FABRE, M. (2000). Consideraciones en torno al concepto de exclusión social. *Acciones e investigaciones sociales*, 10-21.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA. «Plan Nacional de Acción para la Inclusión Social del Reino de España». Madrid [en línea] [consulta: 1 de febrer de 2005]
<www.mec.es/educa/jsp/plantilla.jsp?id=71&area=intercultural>.
- MINISTERIO DE TRABAJO Y ASUNTOS SOCIALES (2001). *Plan nacional de acción para la inclusión social del Reino de España: junio 2001 - junio 2003*. Madrid: Subdirección General de Publicaciones.
- MINISTERIO DE TRABAJO Y ASUNTOS SOCIALES (2005). *II Plan nacional de acción para la inclusión social del Reino de España: 2003-2005*. Madrid: Subdirección General de Publicaciones.
- MINISTERIO DE TRABAJO Y ASUNTOS SOCIALES. «II Plan Nacional para la Inclusión Social del Reino de España 2003-2005». *Periódico Trabajo y Asuntos Sociales*. Madrid. 2003 [en línea] [consulta: 1 de febrer de 2005]
<www.tt.mtas.es/periodico/asuntossociales/200307/as20030725_4.htm>.

- MOLERO, F.; NAVAS, M.; MORALES, J. F. «Inmigración, prejuicio y exclusión social: reflexiones en torno a algunos datos de la realidad española». *International Journal of Psychology and Psychological Therapy* 2001, vol. 1, núm. 1, pàg. 11-32 [en línia] [consulta: 2 de febrer].
<http://www.ijpsy.com/ver_archivo.php?volumen=1&numero=1&articulo=2&lang=ES>.
- NAVAS, G. A.; SÁNCHEZ, A. J. J. *La cobertura informativa en Navarra sobre los grupos expuestos al riesgo de exclusión social*. Departamento de Comunicación Pública. Universidad de Navarra [en línia] [consulta: 1 de febrer de 2005]
<http://www.campusred.net/forouniversitario/pdfs/Ponencias/alejandro_navas_y_jose_sanchez.pdf>.
- PROFESIONALES POR LA ÉTICA (2007). *Las políticas educativas en España: Ranking de excelencia educativa*. Recuperat en febrer 20, 2007 disponible a:
http://www.profesionalesetica.com/descargas/downloads/download_238_1.pdf
- TEZANOS, J. F. (1999). *Tendencias en la exclusión social en las sociedades tecnológicas. El caso español*. Madrid: Sistema.
- VÉLAZ DE MEDRANO, C. (2002). *Intervención educativa y orientadora para la inclusión social de menores en riesgo*. Madrid: UNED.
- ZAPATA, B. R. (2004). *Multiculturalidad e inmigración*. Madrid: Síntesis.